

INGOLF KIESOW, JOHN RYDQVIST

FOI är en huvudsakligen uppdragsfinansierad myndighet under Försvarsdepartementet. Kärnverksamheten är forskning, metod- och teknikutveckling till nytta för försvar och säkerhet. Organisationen har cirka 1000 anställda varav ungefär 800 är forskare. Detta gör organisationen till Sveriges största forskningsinstitut. FOI ger kunderna tillgång till ledande expertis inom ett stort antal tillämpningsområden såsom säkerhetspolitiska studier och analyser inom försvar och säkerhet, bedömning av olika typer av hot, system för ledning och hantering av kriser, skydd mot och hantering av farliga ämnen, IT-säkerhet och nya sensorers möjligheter.

Titel	Japan som "makt" i Östasien
Title	Japan as a "power" in East Asia
Rapportnr/Report no	FOI-R--2402--SE
Rapporttyp Report Type	Användarrapport User Report
Månad/Month	December
Utgivningsår/Year	2007
Antal sidor/Pages	
ISSN	1650-1942
Kund/Customer	Försvarsmakten
Forskningsområde	2. Operationsanalys, modellering och simulering
Programme area	2. Operational Research, Modelling and Simulation
Delområde Subcategory	22. Metod och utredningsstöd 22. Operational Analysis and Support
Projektnr/Project no	E11 102
Godkänd av/Approved by	Åke Wiss

FOI, Totalförsvarets Forskningsinstitut
Avdelningen för Försvarsanalys

FOI, Swedish Defence Research Agency

Sammanfattning

Allt sedan krigsslutet 1945 har Japan avstått från att hävda sin internationella ställning genom militär maktprojektion. Genom att fullt ut införliva och utnyttja de möjligheter den amerikanska avrustningen förde med sig har Japan kunnat rida säkerhetspolitisk snålskjuts på USA. I skuggan av den pacifistiska politiken kunde Japan främja sin ekonomiska tillväxt. 1960- och 1970-talets exempellösa ekonomiska framgångar återgav Japan en erkänd och uppmärksammas ställning i det internationella samfundet.

Efter det kalla kriget förändrades förutsättningarna för Japan både nationellt, regionalt och globalt. Japan gick in i en svårförklarad recession vilken landet haft svårt att ta sig ur. Regionen hamnade under första hälften av 1990-talet i skuggan av de förändringar som skedde i Europa och i det forna Sovjetunionen.

I början av 2000-talet har Östasien åter hamnat i fokus. Här kvarstår geopolitisk dynamik och konkurrens mellan stater. Resultatet är att Östasien är en av de regioner i världen där det finns en påtaglig risk för storskaligt krig mellan stater. Koreaproblematiken, Taiwanfrågan och Kinas växande makt och inflytande driver den regionala utvecklingen. Kinas och USA:s konkurrensförhållande ger dynamiken en global spännvidd. Förändringen av maktbalansen i Japans närområde leder till osäkerhet och behov hos aktörerna att förbereda sig även för ogynnsam utveckling.

Det är denna utveckling som Japan har att förhålla sig till och därför förändras nu Japan säkerhets- och utrikespolitik kraftigt. Pacifismen är sakta på väg att fasa ut och landet återgår till att bli en "normal" stat med ambition att nyttja alla de verktyg som stater har för att hävda sin ställning, inklusive militär makt.

Nyckelord:

Japan, Östasien, Västra stilla havet, maktbalans, säkerhetspolitik, Japans-amerikanska alliansen

Summary

Strictly interpreting the “peace constitution” forced upon it after WWII in a pacifistic manner made Japan dependent on U.S. protection. By utilizing this strategy the Yoshida government managed to free ride on U.S. security guarantees, instead concentrating on economic development. The utilization of “soft power” throughout the Cold War led to unprecedented economic success.

The end of the Cold War brought about regional and global change. With the Soviet Union the immediate threat to Japan's security and U.S. influence in East Asia disappeared. Other regions and challenges for a time came to dominate international politics. Coupled to this Japan entered a recession that was to hold its grip on Japan for more than a decade. The seeds of change could be seen, but it would take some time and several catalytic events before Japan could challenge the Yoshida doctrine.

In the beginning of the new millennium East Asia is in rapid transition and change. The North Korean contingency has escalated into an international crisis of great proportions. The rise of China brings about economic advantages but also worrisome. The competition between the U.S., its allies and China has global dimensions. This change in the regional balance of power creates uncertainty and the need for all actors to hedge for detrimental developments. Because traditional geo political competition remains East Asia is a region where the risk of large scale war remains.

This is the complex reality Japan faces and it is therefore changing its foreign and defense policies. The pacifistic Yoshida doctrine is being challenged and Japan is on its way to becoming a “normal” power. Whether this means that Japan will fully discard its self imposed restrictions on military power or if the Yoshida doctrine will be modified is yet to be seen. But Tokyo's ambition is to move towards becoming a more “normal” power in the international community.

Keywords: Japan, East Asia, geo politics, balance of power, soft power

Förord

Föreliggande rapport är ett resultat av 2007 års arbete inom FoRMA/Omvärldsanalys. FoRMA är ett projekt som stöder Försvarsmaktens långsiktiga planering med metoder och analyser. Inom omvärldsanalysen studeras möjliga trender inom tre övergripande ämneskategorier: tema, aktörer och regioner. *Japan som "makt" i Östasien* tillhör kategorin aktörer.

Syftet med rapporten är att beskriva möjliga trender, inte att göra förutsägelser. Rapporten kommer inom perspektivstudierna att utgöra grund för framtagning av scenarier. Dessutom kommer den att vara en del av den omvärldsanalys som beskrivs i de årligt utkommande PerP-rapporterna.

Åke Wiss

Ansvarig FoRMA/Omvärldsanalys

Innehållsförteckning

Förord.....	5
Inledning.....	9
Kapitel 1 Land i förvandling.....	11
Kapitel 2 USA, försvaret av Japan och alliansen; en svårklippt navelsträng	23
Kapitel 3 Kina; mentor, offer för kolonial expansion - och nu konkurrent.....	49
Kapitel 4 Ryssland; fortfarande en björn!	65
Kapitel 5 Korea-halvön; en dolk mot Japans hjärta?	75
Kapitel 6 Japan som "makt" i Östasien.....	91
Bilaga 1 Utmaningar och osäkerhet; två scenarier för framtiden.....	103
Litteraturförteckning.....	111

1 Inledning

Bakgrund

Analysen i denna FOI-rapport genomfördes huvudsakligen under hösten 2007. Tillsammans med ett antal andra, såväl geografiska som tematiska analyser inom olika områden har det inom ramen för projektet FoRMA lämnats som underlag till Försvarmaktens Perspektivplanering. Tanken har varit att dessa underlag skall kunna ge Försvarmakten ett brett underlag avseende den långsiktiga utvecklingen på områden som kan tänkas forma de uppgifter som myndigheten kommer att ställas inför på 20 års sikt.

Arbetet med de olika delarna av omvärldsanalysen genomfördes inom ramen för FoRMA för första gången under 2004-2005. Det kan komma att utvärderas både avseende form och innehåll, för att fortsättningsvis kunna bidra med underlag som stämmer väl med de behov som Försvarmaktens långsiktiga planering genererar.

Kapitel 1 Ett land i förvandling

Sjäsliga kriser

Efter det andra världskriget var det utomlands populärt att beskriva Japan som ett vildsvin som springer i full karriär genom skogen i en och samma riktning och är livsfarligt att möta, bara för att plötsligt kasta om sin kurs 180 grader och fortsätta i en lika farlig bana åt ett annat håll. Därmed ville man förklara hur nationalismen blev aggressiv och satte Japan på krigsfot, utan att man utomlands hade förstått vilken förändring som hade ägt rum i det japanska folkdjupet.

Det finns redan de som vill varna för en ny sådan kursändring, inte minst i Kina. Då blundar man dock för att de förändringar som verkligen kan avläsas tyder på en helt annorlunda attitydutveckling än i riktning mot ett mera kollektivt tänkande, mera disciplin och större vilja till uppoffringar "för nationens bästa", dvs sådana förändringar som omvärlden skulle ha anledning att frukta.

Enligt ett diagram framtaget av World Values Survey är svenskarna mest fokuserade på "självförverkligande" värderingar och näst mest på "sekulariserade/förnuftsstyrda värderingar" i hela världen¹, ett kanske inte så förvånande resultat. Däremot är det kanske oväntat att enligt samma diagram är Japan det land som hade allra mest

---

¹"Glöm lagom, se så annorlunda vi är!", *Dagens Nyheter*, 2007-06-05

sekulariserade/förnuftsstyrda värderingar och ännu mera att Japan ligger någorlunda nära Sverige ifråga om självförverkligande värderingar. Det är ett mycket långt steg från det intryck man har vant sig vid utomlands om japanerna som kännetecknade av hierarki, lydnad, konsensus och disciplin .

Det var ju så som japanerna ville se sig själva och så som de i början av 1980-talet ville förklara varför deras land hade lyckats bli nästan världsledande som ekonomiskt starkaste nation under sitt speciella slag av statsledd (men inte ”kontrollerad”) kapitalism. För den som bott länge i Japan och idag besöker landet är det också tydligt att den äldre generationen vill förklara den relativa ekonomiska stagnation som har drabbat Japan sedan början av 1990-talet med att dessa värderingar förändrats så drastiskt som har skett – men också att den yngre generationen inte håller med om den slutsatsen.

Generationsklyftorna har blivit mycket stora, så stora att de utgör den förmodade huvudanledningen till ett otäckt fenomen, som är unikt för Japan, nämligen enligt beräkningar omkring 410 000 unga men vuxna människor, som stänger in sig på sina rum, vägrar att gå ut och knappast talar ens med sina föräldrar - som ändå tvingas att försörja dem.² De företer inga tecken på sedvanliga mentala rubbingar, men de torde ändå diagnosticeras som lidande av ett psykiatriskt syndrom. Till detta så kallade *hikimori* problem bidrar att arbetslösheten bland ungdomar nästan uppgår till 10 procent idag, också det en siffra som tedde sig osannolik för ett par decennier sedan.

---

² Zielenziger, Michael: *Shutting out the Sun: How Japan created its own lost generation*, (New York: Random House, 2006), s. 47, *Statistical Handbook of Japan 2006*, <http://www.stat.go.jp/English/data/handbook/c02cont.htm>

Att en växande andel unga kvinnor fortsätter att bo hos sina föräldrar och vägrar att gifta sig är förmodligen en lika uppseendeväckande reaktion mot gamla värderingar. Enligt det japanska hälsoministeriets beräkningar lever totalt 2,5 miljoner personer på detta sätt.³

En snabbt ökande andel åldringar, som inte tas omhand av sina anförvanter utan tvingas leva på allmänna hem, ett växande antal självmord, utbrändhet, visst narkotikamissbruk och alkoholism är andra tecken på att japanernas attityder är under snabb förändring.

Ändå finns det inte mycket, som säger vartåt dessa förändringar kan komma att styra samhället, inte utöver sådana generaliserande undersökningar som det inledningsvis citerade diagrammet över jämförande, mycket allmänt hållna attitydundersökningar.

Däremot kan det nog sägas att utvecklingen går bort från traditionella så kallade asiatiska värderingar som vanligen förknippas med konfucianismen. Japan har på många sätt blivit mera västerländskt, något som ändå inte får förväxlas med att japanerna skulle ha börjat bli västerländska i sin inställning till världen. Deras historia är starkt avvikande, och det som den yngre generationen vänder sig mot är något helt annat än vad ungdomarna i USA och Europa reagerar mot. I själva verket har nog denna nya generation japaner blivit andligen hemlösa på ett

---

³ Zielenziger, Michael: *Shutting out the Sun: How Japan created its own lost generation*, (New York: Random House, 2006)

sätt som saknar paralleller. De är varken "asiater" eller "västerlänningar", de är synnerligen "moderna" men de har ingen ideologi att finna stöd hos. Deras närmaste andliga stöd finns trots allt hos den egna äldre generationen – något som de inte vill kännas vid.

Japans ekonomiska makt minskar

*Hikikomori*problemet kan delvis förklaras med arbetslösheten, och det ligger nära till hands att också finna förklaringar till de många övriga attitydförändringarna i den ekonomiska utvecklingen under de senaste tio till tolv åren, eller snarare i bristen på sådan utveckling. Saken är dock mera komplicerad än så. Japan har förlorat mycket anseende av andra skäl än ekonomiska, och den händelseutvecklingen har också påverkat japanernas bild av sig själva. Den första riktigt stora händelsen av det slaget var, när Japan med hänvisning till konstitutionella hinder inte deltog i det första Gulf-kriget 1990-91, trots att Japan förmodligen var det land vars oljetillförsel stördes mest av Iraks ockupation av Kuwait.

I stället användes 13 miljarder USD till finansiellt stöd för de allierades krigföring, men det uppfattades utomlands som "checkblocksdiplomati" – att köpa sig fri från trycket att bidra med soldater. Det väckte mera förakt än aktning hos USA och dess bundsförvanter, och det blev en mycket obehaglig överraskning för den japanska allmänheten, när de första försöken att lansera Japan som ständig medlem i FN:s säkerhetsråd möttes av bl.a. sådana argument som att Japan inte hade visat tillräckligt engagemang och inte bidragit med egna

trupper i befrielsen av Kuwait och försvaret av FN-stadgans förbud mot angreppskrig.⁴

Asienkrisens förlopp och avveckling blev nästa chock. Fram till sommaren 1990 hade Japans ekonomiska utveckling visserligen saktats ned något, men var fortfarande den bästa i i-världen. Japans sensationellt långvariga snabba ekonomiska tillväxt hade skapat förväntningar om att landet skulle kunna gå om USA som ekonomiskt starkaste nation inom något decennium – men 1990 sprack bubblan och från början av 1990-talet föll tillväxten av och det talades om att "bubbelekonomin tid var förbi".

När den thailändska valutan kollapsade i juli 1997 följdes detta av valutasvängningar och oro i flera andra länder i Asien. 1997 var det uppenbart att det nödvändiga botemedlet bestod i snabb hjälp för att finansiera övergångsåtgärder. Japan förordade bildandet av en asiatisk valutafond, skild från IMF, och nu tog man chansen och förespeglade så mycket som 80 miljarder USD, men det mötte genast motstånd från USA, som både opponerade mot bildandet av ett organ som skulle dubblera IMF och mot att det skulle kunna agera utanför amerikansk kontroll – USA skulle inte ingå.

Det hjälpte inte att Japan försökte överföra stödförslaget till att bli ett IMF-initiativ stöttat av Japan och andra asiatiska länder, men utan att utlösa alla de motåtgärder som IMF normalt kräver av ett land som hamnat i svårigheter. Både IMF-fondens tjänstemän och USA gick emot förslaget. Japans ekonomi hade redan försvagats så att det kunde visa sig svårt att verkligen

---

⁴ Green, Michael J.: *Japan's Reluctant Realism*, (New York: Palgrave Macmillan, 2003), s. 16

bidra med de belopp man hade utfäst sig att ställa till förfogande, hette det också.

Just det argumentet fick ökad kraft, när det visade sig att även Indonesiens ekonomi, där Japan hade investerat stora summor, också drabbades av krisen och den japanska ekonomin visade tecken på störningar, så starka att flera av de japanska finansinstituten kom i gungning. Nya siffror visade dessutom "negativ tillväxt" för den japanska ekonomin, noteringarna för den japanska yenen sjönk, och regeringen fann sig nödsakad att införa ett omfattande paket av stimulansåtgärder, innan yenkursen stabiliserades på omkring 70 procent av utgångsvärdet före krisen.

Inför världsbanksgruppens årsmöten i oktober 1998 lade Japan fram ett nytt förslag, som liknade det ursprungliga försöket att få till stånd en särskild stödfond inom IMF: s ramar med bidrag från de asiatiska länderna. Denna gång togs dock initiativet under politisk koordinering med USA och med amerikansk medverkan. Japan deltog även i ett flertal andra initiativ för att sanera de asiatiska ländernas ekonomier med finansiella stödåtgärder och hade, när situationen slutligen stabiliserade under 1999, satsat 80 miljarder USD – eller precis vad man ursprungligen hade utlovat.⁵

Det hade dock skett under uppenbara svårigheter, och det var tydligt att Japans ekonomiska tillväxt hade stannat av för en lång tid framöver. Det rika Japan hade ådragit sig en statsskuld, som 1998 motsvarade 130 procent av BNP och som fortsatte att

---

⁵ Green, Michael J.: *Japan's Reluctant Realism*, (New York: Palgrave Macmillan, 2003), s. 256

växa i snabb takt. Landets politiska inflytande hade utövats i kraft av dess ekonomiska styrka, och historien med initiativet till en asiatisk valutafond visade att det inte var läge för Japan att agera i så viktiga sammanhang utan stöd av USA om det någonsin hade varit det, vilket många började tvivla på, även i Japan. Ryktet om Japan som finansiellt underverk hade bleknat, och Japan hade inte längre en självklar ledarroll, när ekonomiska frågor i Asien diskuterades i multilaterala fora såsom ASEAN + 3. Försöket att bidra med enbart finansiella medel till den internationella insatsen i Gulfkriget hade slutat med nesa för nationen, och chansen till ständigt medlemskap i FN:s säkerhetsråd hade stött på oväntat starkt motstånd, särskilt från Kina och Sydkorea.

Kinas motstånd i FN var en smärtsam påminnelse om den Japanfientliga miljö som skapades i Östasien före och under det andra världskriget. Militärerna hade kommit att få stort inflytande i Japan och agerade ofta utan att invänta instruktioner från Tokyo och ibland i strid med dess intentioner. Under 1931 inleddes en militär expansion av arméenheter som hade stationerats i Manchuriet i enlighet med avtal mellan Kina och några av kolonialmakterna i början av seklet. Genom provokationer och övergrepp ledde deras – i förhållande till den civila regeringen i Tokyo – självsvåldiga agerande till att Japan hamnade i konflikt med Kina och sedan 1936 i öppet, men inte deklarerat krig. Den militära expansionen utvidgades till Sydöstasien. Sedan USA hade utfärdat ett oljeembargo mot Japan gick japanska hangarfartygsbaserade flygplan till anfall mot den amerikanska flottan i Pearl Harbor i Hawaii. Därmed var storkriget ett faktum också i Stilla Havet. Först sedan USA hade fällt atombomber över städerna Hiroshima och Nagasaki kapitulerade Japan villkorslöst i augusti 1945.

Förutom i Kina förde Japan krig i Sibirien, Korea, Filippinerna, Taiwan, hela fastlandsdelen av Sydöstasien samt nordöstra Indien. Särskilt i Kina blev såväl krigföringen som ockupationen osedvanligt grym och hänsynslös. Intagandet av staden Nanking blev till en i modern tid exempellös massaker på civilbefolkningen. I andra delar, särskilt i Manchuriet, kommenderades civilbefolkning till slavarbete under svåra förhållanden. Den ökända "enhet 731" utförde medicinska experiment på fångar i bakteriologisk krigföring. Grymheterna har förklarats med överdriven militarism, nationalism och dålig civil utbildning hos soldaterna

Genom Japans ambition i början av 2000-talet att ånyo få framstå som en "normal stat" framkallades en motreaktion i Östasien. Massmedia i Kina firar femtioårsminnen av olika tragiska händelser med bilder av hemskheterna under kriget. Dagens moderna japaner beskylls för att "inte ha gjort upp med sitt historiska förflutna".

Till stor förvåning; ett tvåpartisystem

Kring millenieskiftet omformades den inrikespolitiska kartan, också det mycket på grund av förändringar i omvärlden.

Efter nederlaget i det andra världskriget och den amerikanska ockupationen lades grunden till Japans säkerhets- och utrikespolitik dels av den av USA utarbetade grundlagen 1947, dels av dåvarande premiärministern Shigeru Yoshidas

uttolkning av densamma samt hans formulering av nya mål för nationens strävanden.⁶ Den grunden bestod av en nära anknytning till USA, minimal militär återupprustning och fokusering på ekonomisk utveckling. Yoshidas parti var det Liberala partiet, som 1955 slogs samman med det Demokratiska Partiet till det Liberaldemokratiska Partiet (LDP), som innehåft regeringsmakten under nästan hela tiden sedan dess.

1993 förlorade LDP regeringsmakten efter parlamentsval och har sedan dess inte ensamt kunnat återta regeringsmakten. I stället ingick LDP med olika småpartier i koalitionsregeringar fram till idag, med undantag bara för en kort tid 1993-94. På senare tid har LDP haft en säker koalitionspartner i vad som först kallades Komeito och numera heter Nya Komeito, ett politiskt parti med den buddhistiska sekten Soka Gakkai som underlag och stöd i valrörelserna.

LDP domineras av en elit, som är utbildad vid ett fåtal av de bästa universiteten och har ett finmaskigt nät av förgreningar till näringslivet och byråkratin. LDP har också en mycket mera finförgrenad partiorganisation, framför allt på landsbygden, än alla de övriga partierna. Tidigare utspelades mycket av det politiska spelet i Japan inom LDP och mellan de olika så kallade fraktionerna inom partiet, med de övriga partierna som maktlösa åskådare, men efter 1993 har den bilden förändrats.⁷

---

⁶ Green, Michael J.: *Japan's Reluctant Realism*, (New York: Palgrave Macmillan, 2003) s. 15

⁷ *The National Diet and Political Parties of Japan*, website of Perkins University/Duke University, <http://www.lib.duke.edu/ias/eac/Kokkai.htm>, hämtad 2007-06-29
"Politics of Japan", *Wikipedia*, http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_political_parties_in_Japan

Bland annat under trycket av försämrad ekonomisk utveckling och flera mutskandaler inom LDP förlorades den absoluta majoriteten redan 1993. Året därpå lyckades socialistpartiet (JSP), som alltsedan kriget varit det näst största partiet i Japan, med konststycket att åstadkomma en koalitionsregering, som satt fram till 1996. Socialistpartiet hade under en kort tid efter valen 1947 varit det största partiet i Japan. Dess profil var måttligt Sovjetvänlig och fackföreningsvänlig, och man försvarade Nordkorea, vilket var viktigt med tanke på de ursprungligen upp till två miljoner koreaner och ättlingar till koreaner, som sedan kriget har funnits i Japan och varav en stor del har favoriserat Nordkorea framför Sydkorea (delvis pga av att de flesta härstammar från de norra delarna).

Fortfarande under 1990-talet vägrade JSP att erkänna överenskommelsen om normalisering av relationerna mellan Japan och Sydkorea, som ingicks 1965. Detta blev också en av anledningarna till dess fall. Visserligen lyckades en lokal politiker vid namn Hosokawa med ett litet politiskt parti som bas efter LDP:s valnederlag 1993 att skapa en koalition med element av missnöjda LDP-parlamentariker, ett nytt liberalt parti, en rad andra småpartier samt JSP, men det blev för svårt att regera, och 1994 lämnade JSP koalitionen och ingick i stället i en koalition med LDP. Dessa kovändningar skrämde bort många väljare.

För att stabilisera ställningarna slog JSP och ett antal småpartier sig samman i ett nytt "socialdemokratiskt" parti (SDP), men det kunde inte rädda partiet från en successiv nedgång, så att det nästan försvann från den politiska kartan efter mitten av 1990-talet. Till detta kom det hårdnackade motståndet mot att ge upp

stödet till Nordkorea ens efter 1998, då det landet hade skapat en närmast panikartad stämning genom att skjuta upp en missil, som gick tvärs över Japan och som var stor nog att bära kärnvapen.

Rollen som största oppositionsparti togs snabbt över av en nyskapelse, kallad Democratic Party of Japan (DPJ). Det bildades så sent som 1998 av en rad nybildade småpartier med en brokig färgsättning från relativt konservativa liberala nybildningar till "socialdemokratiska" nybildningar av olika slag. Redan från början hade man 93 mandat i underhuset och 38 i överhuset. När för första gången i det japanska parlamentets historia en naturaliserad japan, den finskfödde Marutei Tsurunen, valdes in i parlamentet var det som en kandidat för DJP. Partiet växte snabbt i styrka genom att profilera sig som ett modernt och traditionslöst parti, och 2004 blev DJP ett mandat starkare än LDP, men kunde ändå inte åstadkomma ett regeringsdugligt stöd hos en majoritet i parlamentet. LDP fortsätter att regera och har lyckats att återfå ställningen som det största partiet, men marginalen är knapp, och Japan har nästan blivit ett land med tvåpartisystem.

De ideologiska skillnaderna är små, och den största skillnaden är att LDP i högre grad representerar den traditionella eliten inom näringsliv och byråkrati. De radikala inslagen i politiken är små. "Yoshidadoktrinen är inte dödförklarad, men den lever inte heller mera". Alliansen med USA är visserligen inte allvarligt ifrågasatt, men opinionen oroar sig för vart USA kan dra iväg med Japan som partner. Inget parti är speciellt engagerat i motstånd mot en starkare militärmakt på det vis som karaktäriserade JSP:s tidigare aktivistiska pacifistpolitik,

men å andra sidan är ekonomisk tillväxt inte ett slagord som längre vinner väljarnas tilltro. I stället är misströstan om den ekonomiska framtiden stark.

Kapitel 2 USA, försvaret av Japan och alliansen; en svårklippt navelsträng

Den japansk-amerikanska försvarssamarbetet har allt sedan början på 1950-talet utgjort den enskilt viktigaste faktorn i Japans säkerhetspolitik. Samtidigt har alliansen under lång tid utgjort en hörnstenen i USA:s närvaro i västra Stilla havet. Genom alliansen har det japanska och amerikanska försvarsarbetet flätats tätt samman. Men samtidigt har förutsättningar för och syften och mål med alliansen skilt sig avsevärt åt i Japan och USA. Det har fått till följd att alliansförhållandet har varit asymmetrisk och ojämnt.

Det är svårt om inte omöjligt att behandla alliansen utan att också beröra frågor om Japans säkerhetspolitiska utveckling. Den förändring som nu sker ruckar och förskjuter i grunden den säkerhetspolitiska linje som Japan haft under stora delar av kalla kriget. Förändringarna handlar om huruvida Japan skall kunna omtolka fredskonstitutionen på ett mindre strikt pacifistiskt sätt. Skall Japan ta bort sitt egenpålagda förbud mot kollektivt självförsvar och därmed kunna delta mer aktivt också som militär makt runt om i världen?

Bakgrund

Mellan 1948 och 1950, när Japan fortfarande var ockuperat, fastlades USA:s fortsatta strategi i Östasien. Inledningsvis fanns planer på State Department som gick ut på att en

överenskommelse med Sovjetunionen om Östasien skulle ingås. Men under 1949 togs beslut i det nationella säkerhetsrådet att USA inte kunde riskera att Japan hamnade under kommunistiskt inflytande.⁸ Japan blev därmed den geostrategiska "nyckeln" för amerikansk närvaro och inflytande i västra Stilla havet. Genom att behålla Japan som en långsiktig samarbetspartner och kanske allierad skulle sjövägarna österut och söderut säkras och Sovjetunionens maktprojektionsförmåga begränsas.

Beslutet skapade grunden för den amerikanska politiken mot Japan. Den första slutsatsen i Washington var att ockupationen måste avslutas på ett sådant sätt att Japan långsiktigt knöts nära USA. Den amerikanska skrivna "fredskonstitutionen" och det gemensamma säkerhetsavtalet från 1951 utgjorde grunden för strategin. Det säkerhetsavtal som undertecknades i San Francisco samtidigt som fredsavtalet var mycket ojämnt. Det gav USA rätt att på flera områden fortsätta att agera som en de facto ockupant. Den av USA skrivna konstitutionen innehöll mycket stora begränsningar avseende japanska militära styrkor. Japan-kännaren Richard Samuels påpekar att den amerikanska politiken var tvådelad. För det första syftade den till att begränsa Sovjetblockets frammarsch, en högst påtaglig nödvändighet efter 1949 när kriget i Kina avgjordes till kommunisternas fördel. För det andra syftade den till att avhålla Japan från att återmilitariseras i revanschistisk anda.⁹

---

⁸ Samuels, Richard: *Securing Japan: Tokyo's Grand Strategy and the Future of East Asia*, (Ithaca: Cornell University Press, 2007), s. 40

⁹ Samuels, Richard: *Securing Japan: Tokyo's Grand Strategy and the Future of East Asia*, (Ithaca: Cornell University Press, 2007), s. 40

Flera falanger i japansk politik motsatte sig på skiftande grunder både det amerikanska inflytandet och premiärminister Yoshida Shigerus regeringspolitik efter 1951. Men Yoshida lyckades skapa en nog stark position för att driva igenom det som senare kommit att gå under benämningen Yoshida-doktrinen. Grundtanken hos Yoshida och hans efterföljare var att Japan skulle bli en stor handelsnation. Yoshida, som till synes verkade från en svag position, insåg tidigt de fördelar som den amerikanska strategin medförde. Eftersom USA definierade Japan som en geostrategisk nyckel måste Japan försvaras. Och eftersom japanerna inte var betrodda ankom det på USA att ordna med saken. Under tiden hade Japan en unik chans att ensidigt ägna sig åt handel. Genom sin insikt och den skickligt manövrerade inrikespolitiken vände Yoshida en kortsiktig svaghet till en långsiktig fördel och styrka. Handelsnationen Japan var född, men också ett alliansförhållande som i grunden var asymmetriskt.

Washington insåg också dilemmat och risken med att Japan skulle åka säkerhetspolitisk snålskjuts. Redan i samband med Korea-kriget, som pågick när ockupationen upphörde, kom de första uppmaningarna från Washington att Japan borde ta större ansvar för regionens säkerhet.¹⁰ Men regeringen i Tokyo var fast besluten att kapitalisera på utvecklingen. Därför förhöll sig Yoshida-regeringen avvaktande inför USA:s påtryckningar och hänvisade till konstitutionella begränsningar. Det var de två paragraferna i artikel nio som kom att stå i fokus för den pacifistiska japanska säkerhetspolitiken. Debatten om tolkningen började, som i alla juridiska spörsmål, med vilken

---

¹⁰ Pyle, Kenneth, B.: *Japan Rising: The Resurgence of Japanese Power and Purpose*, (New York: Public Affairs Book, 2007), s. 234

intention lagskrivarna (amerikaner) hade haft. Frågan övergick sedan i frågan om vad som skulle anses vara *krigspotential*. Ytterligare andra debatter fortsatte och tolkningarna som vävdes runt den nionde artikeln blev allt snävare och även pacifistiska. 1981 lade kabinettets lagråd fram den mycket snäva tolkningen att Japan visserligen enligt FN-stadgar hade rätt att utöva självförsvar, men att Japan ändå avsåg att förkasta den rätten.¹¹

Från början var konstitutionen och dess artikel 9 skriven för att förhindra ny japansk expansionism, men i händerna på Yoshida och hans efterföljare blev den ett verktyg för den politiskt dominerade riktning som ville stärka landet genom ekonomisk tillväxt och verka i världen som en handelsnation.

Artikel 9 i konstitutionen (fredsartikeln)

§ 1 I ärlig strävan mot internationell fred baserad på rätt och ordning avsvärjar sig det japanska folket för evigt krig som en fri rättighet för nationen samt hot om våldsanvändning som medel att lösa internationella tvister.

§ 2 För att uppnå målet i den föregående paragrafen kommer land-, sjö- och flygstridskrafter liksom annan krigspotential inte att innehas. Statens rätt till aggression kommer inte att erkännas.

---

¹¹ Samuels, Richard: *Securing Japan: Tokyo's Grand Strategy and the Future of East Asia*, (Ithaca: Cornell University Press, 2007), s. 48

Samtidigt försvårade fredskonstitutionen och dess pacifistiska tolkningar det japansk-amerikanska försvarssamarbetet genom att inte tillåta kollektivt självförsvar. De självförsvarsstyrkor som Japan hade kunde inte verka tillsammans med de amerikanska försvarsstyrkorna ens i händelse av krig. Med sin pacifistiska doktrin intog Japan en unik roll i det internationella samfundet.

Men satsningen på mjuk makt och den hårda tolkningen av fredskonstitutionen syftade inte bara till att möjliggöra en ensidig satsning på ekonomisk tillväxt och följa den av USA dikterade pacifistiska konstitutionen. Japan var efter kriget en stigmatiserad makt. Aggressionen och de omfattande övergreppen under kriget hade givit landet dåligt rykte. Pacifismen blev en ansiktsräddande politisk hållning bakom vilken ansvaret för kriget gömdes och glömdes. Genom den kunde Japan återfå ett visst mått av internationellt erkännande och respekt, men samtidigt misslyckades Japan med att göra upp med det förflutna. Den i omvärlden uppfattade oviljan att erkänna skuld och göra upp med det förflutna gör sig ständigt påmind och används flitigt av andra länder, t.ex. Kina, för att kritisera Japan.

I USA höjdes redan tidigt kritik mot Yoshida-doktrinens "snålskjutspolitik". Kritiken mildrades inte av att Japan under 1960-talet och framåt seglade upp som en betydande ekonomisk konkurrent till USA. Administration efter administration pressade Japan att ta större ansvar för sitt eget försvar och för den regionala militärbalansen, utan vidare framgång. Ständigt hänvisade Tokyo till konstitutionen, och de begränsningar den

enligt tolkningarna lade på Japan, som argument mot de amerikanska påtryckningarna. Den snålskjutspolitik som grundlades på 1950-talet och skickligt förstärktes av Yoshidas politiska arvtagare under påföljande årtionden fortsatte att effektivt gynna Tokyos strävan efter ekonomisk stormaktsstatus.

Men snålskjutpolitiken var ingen fullständig sådan. Förutom de egna självförsvarsstyrkorna som var en avsevärd utgiftspost betalade Tokyo för de amerikanska baserna i Japan. Det s.k. värnationsbidraget till amerikanska baser och förband stationerade i Japan uppgick alltid till en ansevärd summa. Men den kanske största kostnaden var den politiska. Lokala problem kring de amerikanska baserna såsom miljöpåverkan och ökad brottslighet ledde till ett motstånd som stundtals var besvärande för Tokyo. Japan betalade också ett avsevärt pris i det konkreta allianssamarbetet. De försvarspolitiska relationerna mellan USA och Japan hade karaktär av passivt och ojämnt säkerhetssamarbete snarare än allians. Washington ledde alliansen både på strukturell och individuell nivå. Tokyo lät sig styras av USA, ovilligt och samtidigt oförmöget att agera som partner. Fram till 1990-talet förblev alliansen i stor utsträckning ett retoriskt partnerskap och en politisk fasad som inte motsvarades av innehållet.

Japans försvars- och säkerhetspolitik efter 1991

Med det kalla krigets slut försvann en av grunderna för den amerikanska strategin i Östasien. Japan utgjorde inte längre ett bålverk mot kommunistisk expansion. Visserligen kvarstod ett

Kina som nyligen genom massakern på torget vid Himmelska Fridens Torg visat sin beslutsamhet att även med våld behålla sitt politiska system, men landet var ännu inte sett som ett allvarligt säkerhetspolitisk hot. Koreahalvöns delning var fortfarande olöst och USA var inte berett att minska sin maritima närvaro. Men hotbilderna och de faktiska hoten förändrades. Östasien föll för ett kort tag bort från den globala agendan.¹²

Samtidigt var Japan efter årtionden av ekonomisk tillväxt på väg in i en svårförklarlig och, skulle det visa sig, långvarig recession. Yoshida-doktrinen pacifism förblev en orubblig sanning för både den politiska eliten och väljarkåren och ett effektivt hinder för förändring och anpassning. Men historien hade inte nått till sitt slut och Japan skulle utsättas för en rad yttre prövningar som tillsammans drev Japan att förändra och ifrågasätta Yoshida-doktrinen och den nationella strategiska hållningen.

Försök till "normalisering"

Två tidigare försök till "normalisering" av den japanska säkerhetspolitiken kan urskiljas, båda pådrivna av Yasuhiro Nakasone.¹³ Det första, 1970-1971 då Nakasone var chef för den myndighet som styrde försvarsmakten, Japan Defense Agency (JDA), kom i samband med Nixon-doktrinen och USA:s

---

¹² Armitage, Richard L., et. al.: *The United States and Japan: Advancing Towards a Mature Partnership*, INSS Special Report, (National Defense University, 11 oktober 2000), s. 2

¹³ Schoppa, Leonard: *Japans Domestic Politics: The challenge of turning of the cruise control*, (Foreign Policy Research Institute, 2003)
[<http://www.fpri.org/education/teachingjapan/schoppa.domesticpolitics.html>] nedladdad 06-05-05

närmande till Kina. Det andra då Nakasone var premiärminister mellan 1982 och 1987. Men inget av dessa lyckades. Under trycket från ett antal händelser under första hälften av 1990-talet skedde en långsam utveckling vilket resulterade i 1996 års *National Defense Program Outline* (NDPO-96).

Viktigare japanska försvarsdokument

- 1957 Basic Guidelines for National Defense
- 1977 National Defense Program Outline (NDPO 77)
- 1996 National Defense Program Outline (NDPO 96)
- 2005 National Defense Program Guidelines (NDPG 05)

I NDPO-96 utökades SDF:s roller och krav på förmågor. Förutom att verka för försvaret av Japan skulle SDF också kunna agera vid naturkatastrofer. SDF skulle också bidra till en mer stabil "säkerhetsmiljö" (security environment).¹⁴ Det var första gången Japan antydde en roll annat än rent defensiv i försvar av det egna landet vid invasionsförsök. Men trots en signalerad översyn av SDF:s roller och förmågor byggde NDPO-96 på en omvärldsanalys som inte markant skiljde sig från föregångaren NDPO-77. Grundantaganden om japansk säkerhets- och försvarspolitik från kalla kriget behölls.

---

¹⁴ *Defense of Japan 2005*, s. 109 Jämförelsen med amerikanska QDR är intressant.

Flera avgörande händelser hade tvingat Tokyo till eftertanke. Under det första Gulf-kriget 1991 hade Japans trovärdighet som allianspartner och globalt ansvarstagande makt fått sig en allvarlig törn. Trots försök från den politiska oppositionen hade regeringen i Tokyo till slut avfärdat styrkebidrag i någon form som omöjliga, trots FN-mandat. Istället bidrog Japan, som redan nämnts, med 13 miljarder USD.¹⁵ Men till Tokyos förvåning blev det ekonomiska bidraget till Desert Storm 1991 ett diplomatiskt fiasko. Trots den substantiella summan beskylldes Japan för att köpa sig fri från ansvar. Följden blev kritik från de allierades sida, inte erkännande. Det var en bitter erfarenhet för Tokyo och en läxa som inte glömdes bort. Den erfarenheten avspeglade sig i NDPO, men viktigare var den debatt som följde för den övergripande japanska politiska debatten. Den banade väg för en allmän debatt om hur Japan i framtiden skulle förhålla sig internationellt. Och en förenklad tolkning är att det var Desert Storm-debatten som banade väg för den konservativt-nationalistiska falang som Koizumi Junihiro företrädde, och som under hela Yoshida-doktrinens era varit undanträngda av den konservativa mittfåran inom LDP.¹⁶

Den kris som på allvar skulle påverka försvars- och säkerhetspolitikens omvandling var 1998-års Nordkorea-kris. Den hade föregåtts av den nukleära krisen 1993-94. 1998 testade Nordkorea en missil med lång potentiell räckvidd. Missilen flög över Japan och slog ner i Stilla havet. I till synes ett slag

---

¹⁵ Nukaga, Fukushima: "Japan's Defence Policy: Basic Principles and New Initiatives", *RUSI Journal*, February (2006), s. 17

¹⁶ Samuels, Richard: *Securing Japan: Tokyo's Grand Strategy and the Future of East Asia*, (Ithaca: Cornell University Press, 2007) uttrycken är lånade från Samuels som använder uttrycken "mainstream" och "anti-mainstream" för att beskriva de politiska lägren i Japan under efterkrigstiden.

förändrades förutsättningarna för Japans säkerhet. Nu kunde en fientligt sinnad, aggressiv och oberäknelig regim med egna medel anfalla det japanska hemlandet med vapen mot vilket det inte fanns skydd. Reaktionen bland både politiker, experter och allmänhet blev stark. Att Japan sedan länge levt under ett missilhot från Kina särskilt mot områden med amerikanska baser spelade ingen roll. Nordkorea-hotet upplevdes som ett hot på helt annan nivå och framställdes som långt mer akut. Den interna process som krisen 1998 satte igång blev början på ett intensivt och fokuserat arbete mot en ny säkerhetspolitik. En av de första åtgärderna blev att parlamentet godkände ett övervakningssatellitprogram och att missilförsvarsarbetet med USA tog fart.¹⁷

Ytterligare en fråga började från andra hälften av 1990-talet att påverka den japanska säkerhetspolitiken. Kinas snabba utveckling ledde snart till frågetecken kring militär uppbyggnad och modernisering. I takt med att Kina blev allt starkare både ekonomiskt och militärt så ökade oron i Japan, USA och andra länder. Vilken väg skulle Kina välja? Att Kina måste ges plats att växa var de flesta överens om. Att Kina som stat dessutom har rätt till försvar ifrågasattes inte heller. Upprustningen och moderniseringen av den föråldrade och omodern försvarsmakten var i viss mening en självklarhet. Men ett antal frågor gav anledning till oro. En sådan fråga var hur väl Kinas tal om fredlig utveckling sammanföll med de ambitioner som det militära moderniseringsprogrammet signalerade. En annan var bristen på transparens i försvars- och försvarsbudgetfrågor och den osäkerhet detta skapade. Osäkerheten som Kinas väg

---

¹⁷ Samuels, Richard: *Securing Japan: Tokyo's Grand Strategy and the Future of East Asia*, (Ithaca: Cornell University Press, 2007), s. 46

mot stormaktsstatus skapar utgör fortfarande en av de viktigaste drivkrafterna i för den förändring som Japan nu genomgår.

2005 års försvarsbeslut

Den nya *National Defense Program Guidelines* (NDPG-05) och till den hörande *Mid Term Defense Plan* (MTDP 05) 2005-2009 antogs av regeringen under 2005. Förarbetet sköttes liksom flera andra frågor på ett för premiärminister Koizumi typiskt sätt. Medan självförsvarsmyndigheten (Japan Defense Agency - JDA) arbetade med en rapport som skulle släppas i december 2004 hade Koizumi själv tillsatt en tillfällig grupp bestående av f.d. industrimän, militärer, diplomater och forskare med professor Hiroshi Araki i spetsen. Under namnet *Council on Security and Defense Capabilities* publicerade de sin rapport, *Japan's Visions for Future Security and Defense Capabilities*, i oktober 2004.¹⁸ Rapporten utgör den grund som försvarsbeslutet senare baserades på. Det är första gången på 10 år som ett nytt försvarsprogram tas fram. Programmet och den tillhörande försvarsplanen 2005-2009 redovisas utförligt i *Defense of Japan 2005* utgiven av JDA. Genom den förändring som det nya försvarsbeslutet innebär tar Japan ännu ett steg bort från pacifism och mot en "normal" status i världssamfundet.

2005 års försvarsbeslut och NDPG-05 gör i viktiga delar upp med föregångarna. Beslutet bygger på en helt ny analys av det

---

¹⁸ Araki, Hiroshi, et. al.: *The Council on Security and Defense Capabilities Report – Japans Future Security and Defense Capabilities*, (The Council on Security and Defense Capabilities, October 2004)

internationella läget och de hot, risker och utmaningar Japan står inför. Nyheterna i 2005 års försvarsbeslut är först och främst den förändrade hotbild som den bygger på. Nya hot som terrorism och spridning av massförstörelsevapen får ökad betydelse. Den regionala instabiliteten riskerar att öka främst till följd av Nordkorea-frågan, Kinas utveckling och Taiwan-frågan. Att Kina och speciellt Taiwan-sundet nämns i texten utgör i sig en tydlig signal om förändring. Där NDPO 96 bara vagt antydde japanska militära ansvarsområden och förmågor i närområdet är NDPG 05 mycket tydlig. Japan skall ha en stabilitetsskapande militär roll i regionen. Samtidigt som de militära hoten och rollerna i omvärlden ökar så minskar risken för invasion av det japanska hemlandet enligt NDPG-05.¹⁹

Ytterligare en skillnad mot tidigare NDPO är hur förändringen av den japanska försvarsmakten skall genomföras. SDF skall gå från en rent avskräckande till reaktionsdriven organisation.²⁰ Styrkorna skall minskas i antal, men bli mer flexibla och med förbättrad samverkan mellan vapengrenarna. SDF skall ha två huvuduppgifter, att försvara Japan och att verka för internationell fred och säkerhet. Detta skall göras på tre övergripande sätt, genom egna förmågor, tillsammans med en allierad och i samverkan med det internationella samfundet. Samverkan med allianspartnern USA skall stärkas. Alliansen förblir den viktigaste komponenten i Japans säkerhetspolitik. De nya hoten kräver att Japan mer aktivt verkar internationellt och har förmåga och möjlighet att bidra till fredsbevarande och fredsframtvingande insatser. Japans säkerhet förbättras i en

---

¹⁹ se t.ex. *East Asian Strategic Review 2006, executive summary*, (Tokyo: The National Institute of Defense Studies, March, 2006)

²⁰ Fukushima Nukaga: *Japan's Defence Policy, Basic Principles and New Initiatives*, RUSI Journal, February 2006, s. 3

fredligare och mer säker värld. Japan har också genom en mer aktiv internationell försvars- och utrikespolitik bättre möjlighet att hålla problem borta från Japan och dess närområde.

Nyckeln till att nå de nya målsättningarna är att SDF får "rapid reaction"-kapacitet. Informationsinhämtning och bearbetning måste förbättras. Beredskap att snabbt kunna ställa om ifall de traditionella hoten åter blir aktuella skall finnas. SDF skall också kunna verka mot icke-statlig terroristverksamhet. Förmågan till civil katastrofhjälp förbättras ytterligare. Förtroendeskapande åtgärder vis-a-vis Japans grannar prioriteras. Hinder för förverkligandet av det nya försvaret är främst befolkningsminskningen och ansträngda statliga finanser.

För att genomföra försvarsomläggningen gjordes 2005 bedömningen att förändring inom ett antal nyckelområden krävdes.²¹ Tillägg i "fredskonstitutionens" artikel 9 måste göras för att tillåta kollektivt självförsvar och deltagande i internationella insatser. För att förbättra möjligheterna att genomföra förändringarna måste självförsvarsmyndigheten (JDA) omvandlas till ministerium vilket också gjordes 2007. Frågor kring det gemensamma missilförsvarsprojektet, vapenindustrin och exportlagstiftning har varit en utmaning som Japan och USA i stor utsträckning lyckats lösa.

Omorganisationen av premiärministerns stab och dess säkerhetsråd skall göras men frågor om hur detta skall lösas kvarstår. Begränsningarna i den politiska beslutscykeln och "predelegering" för att kunna använda missilförsvar måste

---

²¹Se t.ex. Ingemar Dörfer: *Reserapport Tokyo 10-15 oktober 2004*, (FOI: 2004); Gregg Rubinstein: *U.S. Defense Cooperation in Transition*, lecture notes (Stockholm, 4 maj 2004)

upprättas. En förbättrad gemensam ledningsförmåga inom SDF måste skapas så att den militära beslutscykeln kan bli mer effektiv. Slutligen måste den inrikespolitiskt känsliga frågan rörande baser och förändringen av den militära amerikanska närvaron lösas.

Japan-USA; från passiv relation till aktiv allians

Samtidigt som den nya japanska försvarsinriktningen fastställts har arbetet att stärka de japansk-amerikanska säkerhetsarrangemangen fortsatt. Den långsamma omvandling av relationerna som inleddes med 1978 års *Guidelines for Japan-U.S. Defense Cooperation* tycks slutligen ha accelererat. I korta drag kan de japansk-amerikanska relationerna delas in i tre faser.²²

Den första mellan 1952 och 1980 gjorde en strikt uppdelning mellan det amerikanska "svärdet" eller offensiva förmågan och den japanska "skölden" eller defensiva förmågan att försvara Japan. Fokus låg på problem rörande artikel 5 i *Japan-U.S. Security Treaty* (1960). Frågor kopplade till USA:s möjligheter att operera från baser i Japan hade stort utrymme. USA levererade den militära slagförmågan. Det japanska försvaret var begränsat till passivt självförsvar. Japan var klient och mottagare, USA tillhandahållare av säkerhet.

---

²² Gregg Rubinstein: *US-Japan Security Relations in Transition: Reflection of a Committed Sceptic*, presentation på FOI, september 2001, s. 4

Under 1980-talet försköts fokus mot diskussioner kring roller och missioner snarare än den enklare men mindre flexibla svärd och sköld-strategin. Skillnaden låg i att Japan trots begränsningarna var berett att ta ett något större ansvar för ett aktivt skydd av hemlandet. Denna period fokuserade på frågor kring artikel 6 i säkerhetspakten, den artikel som ger USA rätt att ha baser i Japan. Problemen kring de amerikanska baserna blev en allt tydligare belastning för regeringar i Tokyo. *Containment* av Sovjetunionen och dess styrkor var ett högprioriterat mål. Under perioden gjordes också de första försöken att förbättra den operativa samverkan mellan ländernas stridskrafter.

Under den tredje fasen, på 1990-talet kom frågor kring roller, missioner och förmågor att stå i centrum. Tonvikt försköts nu så att alliansens, dvs både Japans och USA:s, gemensamma regionala säkerhetsroll kom i fokus som ett komplement till den traditionella roll som den hade i försvaret av Japans territorium. Arbetet med att förbättra de japanska och amerikanska stridskrafternas samordning för att möjliggöra gemensamma och integrerade (joint) operationer blir allt viktigare.

Japan-U.S. Security Treaty 1960

Artikel 5: Förbinder Japan och USA att gemensamt (men inte tillsammans) försvara Japan i händelse av anfall.

Artikel 6: Ger amerikanska militären tillträde till baser och områden i Japan för att ”bidra till försvaret av Japan” och ”bevara internationell fred och säkerhet i Fjärran Östern”.

Gregg Rubinstein menar att som politiskt och militärt band länderna emellan har säkerhetsrelationerna varit till ömsesidig nytta. Men jämfört med t.ex. samarbetet i NATO kan säkerhetsavtalet mellan Japan och USA inte sägas ha varit en fungerande militär allians utan ett säkerhetssamarbete. Det intrikata ramverket för politiska konsultationer innehåller t.ex. lite strategisk planering av den typ NATO har. Gemensamma militära aktiviteter, t.ex. övningsverksamhet, som är typiska i en militär allians saknas i stor utsträckning. Det enda egentliga undantaget under det kalla kriget var den marina samverkan där de båda länderna var rimligt samövade samtidigt som Japan hade en central roll i ubåtsoperationerna mot det sovjetiska strategiska ubåtsvapnet i Stilla havet.²³ Det finns också en betydande obalans i försvarsmaterielsamarbetet.

---

²³ Yumi, Hiwatari: “Recreating Japan’s National Defense Strategy”, *Breakthroughs*, (Spring ’06), s. 25

Dessa svårigheter avspeglar grundläggande och seglivade mönster i de bilaterala relationerna. De kulturella värderingarna som åtföljer "fredskonstitutionen" är en sådan. Ambivalens och återkommande diskussioner i USA om hur långt man verkligen bör låta Japan upprusta är en annan. Japans tydliga målsättning från mitten av 1990-talet och framåt har varit ett mer jämlikt förhållande i relationerna men känslor av underlägsenhet och storebrorskomplex samt att det i praktiken är USA som bestämmer har varit försvårande faktorer.

Alliansen efter år 2000

"...the time has arrived for renewed attention to improving, reinvigorating and refocusing the U.S.-Japan alliance"
(*The Armitage Report, 2000*)

Den 11 oktober 2000 publicerades rapporten *The United States and Japan: Advancing Towards a Mature Partnership*, även kallad *The Armitage report* efter rapportarkitekten och förre vice utrikesministern (2001-2005) Richard Armitage.²⁴ Den korta rapporten som är skriven av personer från båda partiläger (bi-partisan) kom sedermera att utgöra grunden för Bush-administrationens politik inte bara mot Japan, utan mot Östasien i stort.

---

²⁴ Armitage, Richard L., et. al.: *The United States and Japan: Advancing Towards a Mature partnership*, INSS Special Report, (National Defence University: October 11, 2000)

Enligt rapporten är Östasien satt i stor förändring. Förändring av maktbalanser skapar alltid osäkerhet och hotbilder. Samtidigt kvarstår olösta säkerhetsproblem med kalla krigsförtecken i regionen. Situationen i det delade Korea eller runt Taiwansundet kan när som helst eskalera till väpnad konflikt. Storskaligt krig i Europa är uteslutet för minst en generation framöver, men inte i Asien. Hoten och avsaknaden av multilaterala säkerhetsregimer gör att de amerikanska bilaterala säkerhetsarrangemangen utgör regionens de facto säkerhetsarkitektur. I ljuset av detta är den japansk-amerikanska alliansen viktigare än någonsin enligt rapporten. Japan genomgår också en förändring som i rapporten bedöms vara lika omfattande som Meiji-restorationen och alliansen måste ta hänsyn till den förändringsprocessen.

Rapporten ger ett antal förslag på åtgärder för att föra alliansen framåt. Japan bör till exempel tillåta kollektivt självförsvar för att underlätta fördjupat samarbete. Samarbetet mellan USA och Storbritannien bör utgöra modellen för det fortsatta arbetet i alliansen. För att gå vidare krävs enligt rapporten att USA och Japan vidtar ett antal åtgärder och implementerar redan tagna beslut. T.ex. måste USA ånyo bekräfta försvarsgarantierna gentemot Japan. Japan måste implementera 1997 års riktlinjer för samarbete inklusive lagen om krishantering. Länderna måste genomföra gemensam och realistisk övningsverksamhet, något som i stor utsträckning fattats. Japanskt deltagande i internationella insatser är ett måste som kräver revidering av konstitutionen eller åtminstone en omtolkning. Den japanska krigsmakten måste moderniseras och samverkan mellan vapengrenarna förbättras. Underrättelsesamarbete måste förbättras och utökas för att tillgodose Japans egna och allians gemensamma behov och Japan måste utöka sitt engagemang på

den internationella arenan oberoende av USA och vara villigt att ta risker.

Men rapporter och programförklaringar från USA:s sida av detta slag har förekommit många gånger i alliansens historia utan att ha haft stor inverkan. Samma sak gäller de officiella uttalandena inom ramen för alliansen och dess diplomatiska fora, ledar- och ministermötena. I sin diskussion om det japansk-amerikanska samarbetet skriver Peter J. Katzenstein 1996 t.ex. att dessa "länkar [den institutionaliserade mötesmekanismen Security Consultative Committee-SCC och dess underkommittéer] erbjuder användbara fora för officiella uttalanden och replikskiften snarare än för att lösa svåra frågor".²⁵ Clinton och Hashimoto lade som exempel fram förhållandevis ambitiösa planer på stärkt allians och förändring mot gemensamt ansvarstagande i deklARATIONEN om säkerhet 1996. Men trots den ambitiösa agendan fortsatte förändringsarbetet i långsamt takt under hela Clinton-administrationen.

Liksom i stora delar av världen utgjorde attentaten den 11 september en brytpunkt i relationerna till USA. USA:s allierade ställdes inför hårda krav på att bidra till kampen mot terrorismen. De nya hot och utmaningar som USA förberedde sig för att klara drev den säkerhetspolitiska agendan. Japan liksom andra allierade tog snabbt ställning för USA:s krig mot Afghanistan och senare Irak. Samtidigt hade premiärminister Junihiro Koizumi kommit till makten. Han företrädde en nationalistisk falang inom det konservativa partiet som såg

---

²⁵ Peter J. Katzenstein: *Cultural Norms and National Security: Police and Military in Post War Japan*, (New York: Cornell University Press, 1996), s. 101

Yoshida-doktrinen som ett hinder för att utveckla Japan. Koizumi-regeringen slöt upp bakom USA och tog snabbt itu med att skapa förutsättningar för utökad samverkan med USA i missilförsvarsfrågor, kampen mot terrorismen och för att hindra spridningen av massförstörelsevapen.

Japan i alliansen med USA; övergivet eller fastkedjat?

Den pågående förändringen och stärkandet av den japansk-amerikanska alliansen har flera förklaringar. Försvarsetablissemangen i de båda länderna handlar utifrån behovsrationella resonemang kopplade till uppfattade utmaningar och hotbilder. Nordkoreas hotfulla hållning och dess missil- och kärnvapenprogram är den akuta hotbilden. Risken att Kinas utveckling tar en negativ vändning mot regional hegemonisträvan och militarism kan inte förbises. Det militära trycket mot Taiwan ökar samtidigt som den självständighetsvänliga regering som sedan 2000 styr Taiwan tar små steg som i Beijing uppfattas som självständighetsprovokationer. Risken för en väpnad konflikt i Taiwansundet ökar därför. Kinas maritima expansion och allt mer offensiva ubåtsoperationer ökar hoten mot de öppna sjövägarna. Terrorism, spridning av massförstörelsevapen och naturkatastrofer har tillkommit som viktiga delar också i den japanska säkerhetspolitiska hållningen. Roller, missioner och förmågor skall samordnas för att förbereda för alla dessa hot och utmaningar. Genom att långsiktigt bygga ett effektivt försvar skall alliansen skapa en effektiv avskräckning gentemot Kina och förbereda samverkan mot terrorism och spridning av massförstörelsevapen. I första hand kommer försvaret av Japan, men idag ingår även formellt regional stabilitet i den japanska

säkerhetsdoktrinen. Frågan är hur detta uppfattas av Kina och i vilken utsträckning dynamiken leder till en självgående rustningsspiral.

De mest allvarliga hoten och hotbilderna som driver Japans och USA:s säkerhetspolitiska strategi är mellanstatliga och liknar i viss utsträckning det kalla krigets dynamik och Korea-problemet är i själva verket en kvarleva från det förra seklets ideologiska motsättning. Men att därför göra den generella jämförelsen med kalla krigets stormaktsavskräckning är inte nödvändigtvis riktigt. För det första utspelas inte den militära dynamiken i ett vakuum. Länderna runt Stilla havet, särskilt de dominerande ekonomierna är i varierande grad beroende av varandra vad gäller handel. En typ av starkt ömsesidigt beroende som inte fanns mellan Kalla krigets kontrahenter.

Dessutom har de militära projekten i Kina och USA-Japan delvis olika mål. Kinas första och dominerande prioritet är att skapa ett godtagbart handlingsutrymme mot Taiwan. Mot detta mål syftar den överväldigande delen av den kinesiska militära moderniseringen i dagsläget. USA och Japan har förvisso intressen i att Taiwan-frågan inte löses med militära medel och USA skulle säkert intervensera i händelse av kinesisk aggression även om alla försvarsgarantier förblir luddigt uttalade. Men det primära målet för både USA och Japan är att säkra dominansen på haven och därmed transportlederna. Taiwans geo-strategiska läge innebär att den militära spelplatsen för Kina resp. USA och Japan blir västra Stilla havet med ökad konfrontationsrisk som följd. Men detta innebär inte automatiskt konfrontation. Trots ömsesidig misstänksamhet är det därför inte alls säkert att en eskalerande rustningsspiral äger rum i Asien. Om Kina med

omvärldens hjälp lyckas med att "socialiseras in" i det internationella samfundet och bli en allt mer ansvarsfull stat minskar risken för att en ny järnridå skall dras för.

Den speciella frågan om kärnvapen och det amerikanska kärnvapenparaplyets status har allt sedan kärnvapensprängningarna över Hiroshima och Nagasaki i krigets slutskede varit ett tabubelagt ämnesområde. De tre japanska icke-nukleära principerna, att inte utveckla kärnvapen, att inte äga kärnvapen och att inte tillåta kärnvapen på japanskt territorium som med stor majoritet röstades igenom i parlamentet 1971, har utgjort en av grundpelarna i den japanska pacifistiska doktrinen. Samtidigt har Japan kastat in små men tydliga brasklappar angående kärnvapen. T.ex. har Japans officiella hållning ända sedan den senare delen av 1950-talet varit att en liten och strikt defensiv arsenal skulle vara förenlig med den japanska grundlagen.²⁶ Att det skulle strida mot Japans åtaganden under icke-spridningsavtalet (NPT) är i sammanhanget av mindre betydelse eftersom avtal kan sägas upp om det skulle anses nödvändigt. 2002 gjorde Yashuo Fukuda (den nuvarande premiärministern) ett uttalande som fick stort utrymme i pressen. Uttalandet gick ut på att omvärldssituationen kunde tvinga Japan att överväga kärnvapen om den inhemska opinionen tillät.²⁷

Samtidigt har det straffat sig för politiker att bryta kärnvapentabut och öppet uttala sig om kärnvapen allt annat än

---

²⁶ Kimiya, Mataka: "Nuclear Japan: Oxymoron or Coming Soon?" *The Washington Quarterly*, Winter (2002-2003), s. 73

²⁷ Berkofsky, Alex: "Koizumi under a Nuclear Smokescreen", *Asia Times Online*, June 13, (2002), www.atimes.com/japan-econ/DF13Dh01.html, nedladdad 071204

mycket försiktigt. Så sent som sommaren 2007 tvingades försvarsministern i Abe-regeringen, Fumio Kyuma, att avgå pga ett uttalande om Hiroshima och Nagasaki. Samma sak hände 1999 när vice-försvarsministern Shingo Nishimura sade att Japans oförmåga att överväga kärnvapen lämnade landet öppet för kinesisk "våldtäkt".²⁸ Detta visar att den japanska opinionen mot kärnvapen fortsätter att vara mycket stark. Motståndet bland experterna är också utbrett. Det bygger på en analys av vilken nytta sådana vapen skulle tillföra Japan säkerhetspolitiskt. Ett vanligt argument är att om inte den amerikanska kärnvapenstyrkan är avskräckande, hur kan då en japansk vara det? Men argumentet beror naturligtvis på trovärdigheten av en amerikansk vedergällning vid en fientlig attack mot Japan.²⁹ Men om USA på allvar skulle överväga att dra tillbaka sina kärnvapengarantier så skulle frågan om japanska kärnvapen komma i en helt annan dager.

Att antyda en japansk kärnvapenoption som sista utväg om USA skulle överge Japan har varit politiskt sprängstoff. Men ändå har det gjorts av politiker väl medvetna om riskerna. Anledningen är att även mycket försiktigt formulerade uttalanden har ett stort signalvärde mot omvärlden. De fungerar inte bara som ett hot mot eventuella motståndare som Kina och Ryssland som skulle anse det oacceptabelt med ett kärnvapenbestyckat Japan. De har också en effekt på allianspartnern USA. Uttalandet av Fukuda 2002 kom samtidigt som det säkerhetspolitiska landskapet förändrades kraftigt. USA hade signalerat en revitalisering av alliansen men kastade sig samtidigt in i kriget mot terrorismen och lämnade enligt

---

²⁸ French, Howard, W.: "Taboo Against Nuclear Arms Is Being Challenged in Japan", *The New York Times*, June 9 (2002)

²⁹ Dörfer, Ingegar: *Reserapport Tokyo 10-15 oktober 2004*, (FOI: 2004), s. 5

många kritiker Kina större handlingsutrymme i Östasien. Japan var oroad över hur starka och säkra försvarsgarantierna var. Under 2006 förde japanska politiker upp frågan om kärnvapenparaplyet på bordet vid möten med amerikanska motparter, en tydlig signal om att Japan paradoxalt nog trots det intensifierade samarbetet är oroliga över USA:s regionala roll, ambitioner och säkerhetsgarantier.

Uttalanden såsom de Fukuda gjorde får också effekter på Kinas relationer med USA. Hur mycket Kina än motsätter sig den amerikanska närvaron i Östasien så inser Beijing samtidigt att USA effektivt håller Japan på mattan. Utan amerikansk närvaro och amerikanskt kärnvapenparaply skulle Japan troligen sedan länge haft kärnvapen. Därför är de japanska uttalandena om eventuella kärnvapen ett mycket starkt och brett verkande utrikespolitiskt verktyg, men budbäraren riskerar sin politiska karriär.

Tokyo står inför en svårlöst paradox vis-a-vis alliansen med USA. Strävan efter ökad japansk självständighet i utrikes- och säkerhetspolitik riskerar att fjärma de båda länderna. Och i en tid när alliansen stärks är paradoxalt nog också tvivlen på de amerikanska säkerhetsgarantierna starkare än någonsin. Osäkerheten om den nya världsordningens konsekvenser och en omfattande amerikansk förändring av strategi, doktrin och militär närvaro driver på de japanska tvivlen. Japan ser sig ständigt tvingat att inte ta för stora eller långa kliv mot självständigt försvar och säkerhetspolitik trots att det är ambitionen.

Samtidigt finns det en oro i Japan att en stärkt och allt mer militärt funktionell allians medför risken att Japan bli indraget i amerikanska militära äventyr. En kombination av ett militärt aktivt USA och ett normaliserat Japan med en militärmakt blir komplicerad. Plötsligt finns då möjligheten att i större utsträckning stödja USA på samma sätt som t.ex. Storbritannien gör militärt. Att som tidigare med hänvisning till konstitutionella begränsningar avstå från ett möjligt militärt stöd till USA kommer att bli allt svårare. Att under hårt diplomatiskt tryck inte stödja en allierad som förser Japan med de yttersta försvarsgarantierna inklusive ett kärnvapenparaply blir politiskt kostsamt.

Det finns därför både argument som talar för närmande med USA och för större självständighet. Japan kommer även i fortsättningen tvingas kompromissa mellan strävan att nå så stort självständigt handlingsutrymme och nationell status som möjligt och behovet av att knyta sina säkerhetsintressen och utmaningar till USA; den japanska rädslan för att överges och för att kedjas fast kvarstår.

Kapitel 3 Kina; mentor, offer för kolonialistisk expansion - och nu konkurrent

Kinas ekonomiska makt växer i styrka

Kinas ekonomi växer fortare än Japans. Det var särskilt tydligt sedan 1991, då Japans tillväxt låg kring en procent om året i genomsnitt och till och med tidvis uppvisade en tillbakagång.³⁰ Under hela denna tid låg Kinas tillväxt aldrig lägre än 7,1 procent per år och ett år på 14,2 procent.³¹ Hos japanerna har det skapat en känsla av krypande osäkerhet om framtiden, som har en historisk bakgrund. Visserligen har den japanska ekonomin återhämtat sig under 2000-talet och legat mellan två och tre procent för att under 2006 komma upp i 4,8 procent under början på 2007,³² men Kinas tillväxt fortsätter att vara mera än dubbelt så snabb, eller 10,7 procent om året.³³

Kineserna fortsätter visserligen att vara mycket fattigare, BNP per capita är enligt amerikanska beräkningar 1,700 USD i Kina, medan den ligger på 30,541 USD i Japan (2005).³⁴ Å andra sidan är kineserna så många flera, och de är organiserade i en centralstyrd stat. Denna stat kan redan uppvisa en

---

³⁰ *US State Department*, www.state.gov/r/pa/ci/bgn/4142.htm

³¹ *Chinability* <http://www.chinability.com/GDP.htm>

³² *Financial Times*, Feb. 16 (2007) www.ft.com/cms/s/3985364c-bc98-11db-9cbc-0000779e2340.html

³³ *Chinability* <http://www.chinability.com/GDP.htm>

³⁴ *US State Department*, www.state.gov/r/pa/ci/bgn/4142.htm

bruttonationalprodukt som är hälften så stor som Japans (2,260 miljarder USD mot Japans 4,559 miljarder USD). Om den ekonomiska tillväxten i båda länderna fortsätter i oförändrad takt kan Kinas bruttonationalprodukt teoretiskt sett komma att bli större än den japanska inom ett decennium, men att Kina kan fortsätta växa i den takten tror man inte pga risken för obalanser. Den kinesiska ledningen har ju också tydligt markerat att den försöker dämpa tillväxttakten. Därför bedöms Kina inte gå om Japan förrän omkring år 2030, men även den gissningen inger japanerna oros känslor.

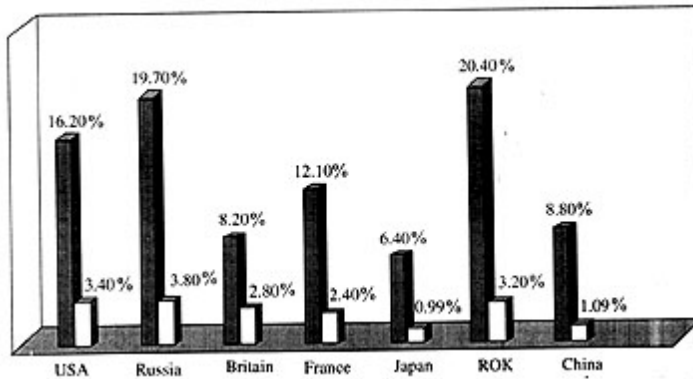
Kinesisk militär makt

Den kinesiska militära moderniseringen är starkt inriktad på offensiv förmåga. Kina avsätter även officiellt en större andel av sin BNP till sitt försvar än Japan. Följande jämförande tabell publiceras på den kinesiska statens hemsida, men den ger knappast en rättvisande bild:³⁵

---

³⁵ Den talar till exempel inte om, att Kina har världens talrikaste försvarsmakt, med fortfarande över två miljoner man under vapen.

Kinas försvarsutgifter som andel av BNP (vita staplar) respektive andel av statsutgifterna (svarta staplar) 1978-1997 i en internationell jämförelse.

Källa: *Information Office of the State Council of the Peoples Republic of China*, www.fas.org/nuke/guide/china/doctrine/cnd9807/NationalDefence-4.html#3

Kina har under en tioårsperiod kraftigt ökat sin försvarsbudget i takt med att landets BNP ökar. Mellan 1989 och 2002 har de officiella utgifterna ökat nästan tre gånger enligt SIPRI. Särskilt tydlig är ökningen från 1997 och framåt. De officiella försvarsutgifterna mer än fördubblades under denna period. Kina är idag, enligt flera tillgängliga källor, som i övrigt skiljer sig åt i bedömningarna av storleken på de verkliga försvarsutgifterna, bland de fem länder som har högst försvarsutgifter i världen.³⁶

Kinas officiella försvarsbudget för 2005 ökade återigen med tvåsiffriga procenttal till 29,9 miljarder USD. Många utläggsposter göms undan under andra ministerier än

³⁶ Kiesow, Ingolf: *Kina i ett tjugoförsperspektiv*, (Stockholm: Swedish Defence Research Agency, 2006)

försvarsministeriet. Vapenimporten ingår till exempel inte i försvarsbudgeten. USA gör bedömningen att 2005 års budget i själva verket kan ligga runt 90 miljarder USD och SIPRI har under flera år bedömt att försvarsbudgeten legat 70-80 procent högre än den officiella siffran.

Sådana bedömningar får naturligtvis stor uppmärksamhet i Japan. Landets försvarsutgifter är höga i en internationell jämförelse, och ifråga om materiel och träning ligger Japan på toppnivå, men försvarsstyrkorna har mindre än 200.000 man i aktiv tjänst.³⁷

Kina som mentor

Japanernas inställning till Kina är dubbeltydig. De högaktar och beundrar den klassiska kinesiska kulturen och har assimilerat mycket av den i sin egen, men de ser ned på det kommunistiska statskicket, som de betraktar som ociviliserat. Många japaner anser att Kinas politik på sikt kan skapa ett militärt hot mot Japan.

De oroar sig också för den slags kinesiska revanschism som de ofta hör talas om i massmedia och som framför allt uppfattas som ett hot mot Japans sjövägar och tryggade försörjning med olja och råvaror. I händelse av en väpnad konflikt med USA om exempelvis Taiwan kan ett revanschistiskt Kina också utgöra ett hot mot de amerikanska styrkorna i Japan och därmed den japanska civilbefolkningen i närheten av USA:s baser i Japan.

Det brukar sägas att japanerna gifter sig enligt traditionell japansk shintoistisk ritual, men att de dör och begravs i den från

---

³⁷ Ibidem

Kina importerade buddhistiska tron – och det är faktiskt sant. Japanerna har inte givit upp sina mestadels muntra och färgstarka ritualer enligt shintoismen, som i det närmaste kan liknas vid en naturreligion, med dyrkan av heliga väsen i naturen. Däremot vänder de sig i allvarliga ögonblick oftast till buddhismen, som kom från Kina med början på 500-talet. Med buddhismen följde också starka inslag av konfucianismen, mestadels i form av neokonfucianism enligt Mencius lära.³⁸

Den kom att prägla statsskickets utformning under många århundraden, långt efter det att de kulturella kontakterna med Kina hade försvagats eller nästan upphört, men det var inte bara religion och statsskick, som under flera hundra år kom från Kina utan även skriften, arkitektur för offentliga byggnader, bildkonst, mytologi och litteratur.³⁹

Kina som fiende

År 1274 drabbades Japan av en annan sida av Kina, en våldsamt erövringslusta under mongolkejsaren Kublai Khan. Ett försök till överraskningsanfall över havet misslyckades, delvis pga sjukdomar och skeppsbrott. Sju år senare återkom Kina, denna gång med en enorm armada, som uppges ha omfattat 140.000 man. Japan räddades från ockupation av "den gudomliga vinden" eller *kamikaze* (som senare fick ge namn åt Japans självmordsflygare under det andra världskriget). Det var en särskilt svår storm, som satte stopp för detta försök, men den japanska sidan led svåra förluster, och händelsen fick många återverkningar. Japan sattes på krigsfot för att kunna försvara sig mot flera angrepp, och en gradvis militarisering av

---

³⁸ Steenstrup, Carl: *Japans Idéhistorie*, (Köpenham: Berlinske forlag, 1980), s.127

³⁹ Ienaga, Saburo *History of Japan*, (Tokyo: Tourist Library Japan Travel Bureau. Inc., 1964), s.30

samhället, som redan hade påbörjats tidigare, konsoliderades och gjorde Japan till ett feodalsamhälle (vilket inte hade varit fallet förut).⁴⁰

Kina som offer för kolonialistisk expansion – och rebell

Sedan de första kontakterna med västerlandet i form av portugisiska, holländska, brittiska och spanska örlogs- och handelsfartyg hade bidragit till att försvåra ett pågående inbördeskrig, stängdes Japans gränser år 1639. En mera än två sekel lång period av isolering från yttervärlden vidtog. När gränserna åter öppnades, skedde det som ett resultat av amerikansk kanonbåtsdiplomati. Det utlöste en politik som eftersträvade att införa moderna produkter och kunskaper för att utveckla och stärka landet. Kina hade under tiden förfallit, kejsarnas ställning var försvagad, och byråkratin korrumpierad och svag. Trots vissa tafatta försök lyckades Kina inte öppna sig för moderniseringar på ett meningsfullt sätt. Japan utnyttjade denna svaghetsperiod till att under 1930-talet kolonisera de norra och östra delarna av landet. Det blev en blodig kampanj, som bedrevs med hårdhet och okänslighet för mänskligt lidande. Den skapade ett hat hos kineserna, som består än idag.

Ett av skälen – kanske det främsta – till att minnena av grymheterna inte lämnades att sjunka undan efter den japanska förlusten i det andra världskriget och Kinas påföljande befrielse var den kommunistiska propagandan. Den kommunistiska regim som inrättades 1949 valde att göra fruktan för Japan till ett huvudtema i "folkuppfostran" ända fram till slutet av 1900-talet. Tre generationer av kineser har på detta sätt vuxit upp med Japan som den givna fienden och matats med detaljerade

---

⁴⁰Ibidem, s.68 ff

beskrivningar av grymheter begångna av japaner. Det har skapat ett läge, där den kinesiska regimen har svårt att främja handeln med Japan, som har blivit Kinas viktigaste handelsparter efter det kalla krigets slut, eller att ens normalisera kontakterna på ett meningsfullt sätt. Varje liten incident riskerar att skapa spontana demonstrationer, något som sällan framkallas av något annat ämne hos den hårt kontrollerade kinesiska befolkningen.

Japanernas respekt för gammal kinesisk kultur motsvaras inte på något sätt av respekt för dagens kinesiska samhälle. Som redan berörts, var socialism och kommunism ideologier, som hade en avsevärd dragningskraft i efterkrigstidens sönderbombade Japan. Socialistsympatierna blev visserligen ett övergående stadium för en majoritet av befolkningen, men segheten i dessa tankegångar hos vissa kretsar (och bundsförvanten USA:s intensiva kampanj) gjorde att anti-kommunism blev ett huvudtema i regeringspartiet LDP:s politik under flera årtionden. Det fick naturligen till följd att Kina fick ett dåligt rykte. Excesserna under kulturrevolutionen under Mao Tsetung skapade en avsky, som bidrog till en ytterligare negativ attityd i grannlandet Japan, där man fick höra mera detaljerade skildringar än i västerlandet. Den revanschism och de anti-japanska stämningar som idag rapporteras från Kina möts därför med både indignation och fruktan.

En smärtsam förlikning

När president Nixon bestämde sig för att besöka Kina 1972 kom det som en chock för Japan, som inte hade fått någon förvarning och hade följt den amerikanska politiken noggrant och erkände Taiwan som representant för "Kina". Likväl togs snabbt en kontakt med Kina på hög nivå, och förhandlingarna ledde till

upprättande av diplomatiska förbindelser och "averkännande" av Taiwan. Först 1978 hade tiden mognat så att ett fredsavtal kunde ingås för att även formellt avsluta det andra världskriget.⁴¹ Ganska snart uppstod ett ytterligare problem; Japan hade inte betalat något krigsskadestånd till Kina, som krävde en fullständig och tydlig ursäkt och ett erkännande av skulden för grymheterna mot det kinesiska folket. Det räckte inte längre med flera uttryck för "beklagande av ett olyckligt förflutet", som hade skett i samband med etablerandet av diplomatiska relationer 1972. Det hjälpte inte heller att till och med Japans kejsare uttryckte sitt beklagande över det olyckliga förflutna under ett besök i Beijing och att Japan gav mycket stora yen-lån till Kina under förmånliga villkor. Kina fortsatte att insistera både på ursäkt och skulderkännande. Förhållandet förbättrades visserligen i takt med att de ekonomiska relationerna intensifierades, men olika incidenter höll frågan vid liv.

Ömsesidigt repellerande nationalism

Under ett besök i Tokyo 1998 av Kinas president Jiang Zemin framkom flera oförenliga tolkningar av historiska frågor, och Jiang Zemin uppträdde i Mao-skjorta och uttryckte sig i förolämpande ordalag i sitt tal under en middag hos kejsaren. Det fick stor publicitet och väckte allmän indignation i Japan. När Junihiro Koizumi besökte shinto-templet Yasakuni Jinja, där ett antal dömda krigsförbrytare anses "lagda till vila" tillsammans med alla andra fallna under det andra världskriget angrep Jiang Zemin genast detta som en symbol för japansk ovilja att erkänna sin krigsskuld och göra upp med sitt förflutna.

---

⁴¹ Bedeski, Robert E.: *The Fragile Entente; The 1978 Japan-China Peace Treaty in a Global Context*, (Boulder, Colorado: Westview Press, 1983), s. 3

Han beskyllde också Japan för aggressiva avsikter. Koizumi intog en kompromisslös attityd till att besöka templet. Han ansåg att Kina blandade sig i Japans inre angelägenheter, och därmed blev de årliga Yasakuni-besöken en inflammerad symbolfråga. Koizumi fick stöd hos en majoritet av japanerna, som upprördes över den illvilliga tolkningen, och anti-kinesiska stämningar bredde ut sig. Förhållandet till Kina försämrades ytterligare av kinesiska krav på revidering av de japanska skolböckerna, som inte tillräckligt tydligt beskrev de japanska grymheterna under kriget, ett krav som inte togs väl upp av japansk opinion.

Under 2000-talet har Kina och Japan blivit ekonomiskt beroende av varandra. Den bilaterala handeln är nästan lika viktig som mellan Kina och USA och större än mellan Kina och EU. Kina blev under 2006 Japans viktigaste handelspartner, med större tvåvägshandel än med USA.⁴² Det var därför naturligt för Koizumis efterträdare Shinzo Abe, när han tillträdde i september 2006, att ta initiativ för att förbättra relationerna med Kina. Han lyckades ändå överraska nästan alla med att göra sin första utlandsresa som premiärminister till Beijing. Normalt har en ny tillträd japansk premiärminister varit noga med att göra den första utlandsresan till USA. Han hade också "turen" att Nordkorea genomförde sitt första kärnvapenprov just samma dag som han befann sig i Beijing, något som dock framkom först dagen efter, då Nordkorea förkunnade att man hade gjort en lyckad provsprängning. Detta såg ut som en avsiktlig förolämpning av både Kinas och Japans ledare, eftersom de samma dag i ett gemensamt uttalande uppmanade Nordkorea att avstå från sina avsikter att genomföra provet.⁴³ Både Japan

---

⁴² "China now Japan's No.1 trade partner", *The Japan Times*, 2007-04-26.

⁴³ "China, Japan leaders pressure N. Korea", *The Associated Press*, 2006-09-08,
<http://www.msnbc.msn.com/id/15177671/print/1/displaymode/1098/>

och Kina togs med överraskning och hade efter detta ett ämne av gemensamt intresse att bearbeta. Abe gjorde det bästa möjliga av besöket i Beijing, som blev en stor framgång, förmodligen inte minst därför att hans motpart denna gång inte var den hetsige Jiang Zemin utan den mera verserade Hu Jintao. Som premiärminister uttalade sig inte Abe offentligt om huruvida han tänkte besöka Yasakuni Jinja, men det framstår klart att han i så fall skulle radera allt han hade lyckats åstadkomma i förbättring av förhållandet till Kina, om han gjorde det.

Har kontroverserna med Kina lett till ökad nationalism i Japan? Det påstår kineserna. Under våren 2006 gjorde författarna till denna rapport en gemensam resa till Tokyo för utröna just denna fråga och besökte en rad forskningsinstitut och utländska iakttagare. Sammanfattningsvis kan sägas att intervjuerna gav vid handen att det främst är de politiska ledarna i Tokyo och Beijing, som har fått nationalismen att framstå som växande. I Kina är den möjligen – eller har den möjligen varit – uppbackad av ett växande emotionellt engagemang, men knappast särskilt mycket i Japan.

Nationalismen har alltid varit solid i Japan, men någon grundläggande förändring verkar inte ha ägt rum. Den lilla förändring som syns har framkallats av en ny generation politiska ledare, däribland förre premiärministern Koizumi och hans dåvarande utrikesminister samt Tokyos borgmästare Shintaro Ishihara. Deras hantering av "Kina-faktorn" i kombination med de dåvarande kinesiska ledarnas agerande skapade tillsammans de upprörda känslorna i Japan. Om ingenting hade gjorts åt saken kunde det på sikt ha resultat i ökad nationalism och kanske viss militarism, men de nya

ledarna på båda sidor om östkinesiska havet ger klara intryck av att ha insett faran och vilja göra något åt den.

Energibehov, konkurrens och territorialtvister

Rätten till olja och gas på botten av havet mellan de båda länderna är föremål för tvister och en av anledningarna till att relationerna mellan dem har försämrats. Kina är en något större konsument av olja än Japan, men Japan importerar nästan dubbelt så mycket olja som Kina (som har avsevärda men otillräckliga egna tillgångar). Kinas oljeimport växer dramatiskt – vissa år med över 40 procent och för närvarande med över tio procent om året, medan Japans oljeimport har stagnerat både pga en framgångsrik kampanj för att spara på olja och en långsam ekonomisk tillväxt. Den lär dock förmodligen öka igen, när ekonomin tar ny fart.

Japan konkurrerar med alla övriga länder i Asien om råmaterial för energiproduktion. Konkurrensen är särskilt hård med Kina om olje- och gasfält, särskilt ifråga om gastillgångarna om sådana fält som ligger inom ekonomiskt rimliga avstånd. Japan saknar helt egna oljetillgångar och är, liksom Kina, starkt beroende av import från Mellanöstern – 89 procent av all oljeimport sker därifrån. Säkerheten för sjövägarna till Östasien är ett gemensamt bekymmer för Kina och Japan, men också ett möjligt konfliktämne emellan dem.

Gas och elektricitet är dyrare i Japan än i andra länder, men av miljöhänsyn går energipolitiken ändå ut på att öka naturgasens andel av energiproduktionen från 13 till 18 procent år 2030. Det kommer att intensifiera den redan hårda konkurrensen med Kina om naturgasfält i närområdet (Naturgas är en energikälla, som är mycket svårare och dyrare att transportera än olja.)

Naturgasfälten på botten av havet mellan Kina och Japan har varit föremål för tvister sedan många år. De ligger på botten av Östkinesiska havet, nära den så kallade medianlinjen, ett begrepp, som definieras i artikel 15 av 1982 års internationella havsrättskonvention (UNCLOS).⁴⁴ Den linjen har dragits av Japan som en tillämpning på det egna närområdet av konventionens regler, som är ny folkrätt. Närmare bestämt rör det sig om reglerna om rätten till en 200 sjömil bred ekonomisk zon mätt från gränsen för det egna territorialhavet. Denna gränsdragning har aldrig erkänts av Kina. I stället för att ta upp en diskussion om gränsdragningen promulgerade Kina 1992 en egen lag om sitt "territorialhav och kringliggande zon". I artikel 2 i denna lag sägs att:

" Den kinesiska folkrepublikens landområde och kringliggande öar utgörs av Taiwan, och alla öar som hör därtill, inklusive Diaoyou-öarna...."

Denna ögrupp söder om Japan kallas Senkakuöarna i Japan, och att ge Kina rätten till dem skulle innebära att ge avsevärda gastillgångar till Kina.⁴⁵ Den japanska officiella ståndpunkten deklarerar av utrikesministeriet på följande vis:⁴⁶

---

⁴⁴ For the text, see *United Nations Convention on the Law of the Sea*,

<http://www.un.org/Depts/los/conventionagreements/texts/unclos/part2.htm>

⁴⁵ En annan kedja av småöar vid namn Okinotori-öarna ger Japan grund för anspråk på en ekonomisk zon som är större än hela Japans egen landyta, men detta område har mest betydelse i ett militärt perspektiv och har inget store värde som potentiellt gasfält, se:

"Pacific power play puts Japan and China between a rock and a hard place", *The Guardian*, 5 April, (2005)

<http://www.guardian.co.uk/china/story/0,7369,1452414,00html>

⁴⁶ "The Basic view on the Sovereignty over the Senkaku Islands", *Ministry of Foreign Affairs, Japan*,

<http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/senkaku/senkaku.html>

”Senkakuöarna har alltid utgjort en integrerad del av Nansei Shoto-öarna, som är japanskt territorium. Dessa öar var varken en del av Taiwan eller del av Pescadorerna, som avträdde till Japan av Kina i enlighet med Shimonosekitraktaten, som trädde i kraft i maj 1895....Följaktligen innefattas Senkakuöarna inte i det område som Japan avträder från enligt artikel II i fredsavtalet i San Fransisco....” (Dvs det fredsavtal med USA som avslutade det andra världskriget mellan Japan och USA)

Därmed uppstår två tvister. Den ena handlar om hur man skall tillämpa reglerna om medianlinjen, som Japan hävdar skall tillämpas, medan Kina med hänvisning till regler om kontinentalsockelns utbredning vill utsträcka sin ekonomiska zon till 200 sjömil, trots att havet mellan Japan och Kina är mindre än 400 sjömil brett. Den andra tvisten handlar om vem som är rättmätig ägare till Diaoyou/Senkakuöarna.

Tvisten om huruvida havsrättskonventionens princip om medianlinjen eller dess princip om kontinentalsockeln skall tillämpas innebär en skillnad för gränsdragningen för de ekonomiska zonerna i havet mellan de båda länderna, söderut från den koreanska halvön till området nära de japanska Ryukyuöarna. Tvisten om Diaoyou/Senkakuöarna innebär en skillnad för gränsdragningen vidare söderut från Ryukyuöarna nästan ända ned till Taiwan. Det finns naturgastillgångar på havsbotten i båda dessa områden.

Frågans allvar framgick tydligt, när en kinesisk ubåt inkräktade på japanskt vatten i undervattensläge år 2005. Det föranledde de japanska självförsvarsstyrkorna att gå upp till full beredskap för endast andra gången sedan det andra världskriget. Incidenten

skapade uppenbar förlägenhet i Beijing och Japan fick en officiell ursäkt. Det "hade varit ett misstag".⁴⁷

Sedan dess har Japan beslutat att bygga ett specialfartyg för att övervaka offshore-tillgångar i havet och öronmärkt 8,2 miljarder yen i försvarsbudgeten för att hantera främmande ubåtar och spionfartyg i haven nära Japan.⁴⁸

Ubåtsincidenten visade att frågan har ett avsevärt symbolvärde för båda länderna, och ansträngningar har gjorts för att minska potentialen för en upptrappning. Konsultationer har hållits mellan utrikesministrarna.⁴⁹ När Japans nyutnämnde premiärminister Shinzo Abe, i en ansträngning att förbättra relationerna mellan de båda länderna, gjorde sitt första utlandsbesök till Kina i oktober 2006 "bekräftade de båda sidorna att i avsikt att göra Östkinesiska havet till ett av fred, samarbete och vänskap skulle de båda med kraft föra en dialog och hålla konsultationer och på lämpligt sätt lösa åsiktsskillnader"⁵⁰

Energiråvaror som konflikthanteringar eller/och förtroendeskapande åtgärder?

När Kina sedan gjorde nästa drag för att stadfästa förbättringen av relationerna genom att sända premiärminister Wen Jiabao till Tokyo i april 2007, innehöll den gemensamma slutkommunikén

---

⁴⁷ "Chinese submarine enters Japanese waters", *Wikipedia*

http://en.wikinews.org/wiki/Chinese_submarine_enters_Japanese_waters

⁴⁸ Hisane, Masaki: *Japan's new energy strategy*, <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/pv0704/joint.html>

⁴⁹ "Japan-China Consultations on the East-China Sea and other Matters", *Ministry of Foreign Affairs*, Japan <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/consult0509.html>

⁵⁰ *Press release from the Japanese Ministry of Foreign Affairs*, <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/joint0610.html>

ett budskap om gränstvisterna i havet, som sade att de båda sidorna hade kommit överens om "gemensam utveckling som en provisorisk ram tills gränsen dras baserad på principerna om ömsesidiga fördelar". De skulle också accelerera konsultationsprocessen och eftersträva att kunna rapportera konkreta åtgärder om gemensamt utnyttjande till sina respektive politiska ledningar.⁵¹ De båda premiärministrarna kom också överens om att upprätta en dygnet-runt het linje mellan sina respektive väpnade styrkor för att förhindra incidenter i vattnen mellan de båda länderna.⁵² Dessutom skulle energifrågorna göras till ett prioritetssområde för förbättrande av relationerna. En energidialog hade påbörjats ett år tidigare, men bara ett möte hade avhållits. Nu bestämdes det att sätta upp permanenta delegationer på båda sidor så att de kan föra regelbundna samtal, även när den politiska atmosfären är tillfälligt försämrad. Stora affärsmannadelegationer på energiområdet möttes i anslutning till premiärministrarnas möten och åstadkom en rad samarbetsavtal.⁵³

Trots dessa ansträngningar råder det inte någon fullständig harmoni på energiområdet mellan Japan och Kina. Japan har lobbats hårt i Moskva för att förmå Ryssland till att ge prioritet åt att bygga en oljeledning från Tashet i östra Sibirien nära Bajkalsjön till en hamn vid Japanska sjön. Ryssland har bara utfäst sig att påbörja en ledning för export av olja via en punkt vid Skorovodino, som ligger halvvägs och dessutom nära gränsen till Kina. I gengäld har Kina lobbats för en fortsättning från Skorovodino till oljefälten i Daiqing i nordöstra Kina, där

---

⁵¹ *Japan-China Joint press Statement* (Provisional Translation), <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/pv0704/joint.html>

⁵² "Japan, China to set up military hotline", *Reuters*, 2007-04-21, <http://edition.cnn.com/2007/WORLD/asiapcf/04/16/japan.china.hotline.reut/index.html>

⁵³ "Japan, China firms sign energy accords", *Japan Times*, 2007-04-13 <http://search.co.jp/cgi-bin/nb20070413a4.html>

den skulle förbindas med ett redan befintligt nationellt nätverk av oljeledningar över hela Kina.

Japans dåvarande premiärminister Koizumi lyckades under ett besök i Moskva 2006 att få ett avtal undertecknat om att accelerera samtalen om den så kallade transpacific-ledningen, vilket betyder en ledning från Skorovodino till stillahavskusten, men det finns fortfarande inte någon rysk utfästelse om den saken. Företaget Transneft, som har monopol på oljeledningar, kommer att börja bygga ledningen till Skorovodino under 2008.

Därefter finns det inte något beslut om en fortsättning av oljeledningen. Nationalistiska element i både Japan och Kina har engagerat sig i debatten. Energi ses på samma gång som en källa till möjliga konflikter mellan Japan och Kina och som en möjlig förtroendeskapande åtgärd av stor betydelse.

Kapitel 4 Ryssland; fortfarande en björn!

De första kontakterna

Ännu mera än Kina har Ryssland betytt som stimulans för japansk nationalism under efterkrigstiden. Skälet till detta finns – som vanligt – i historien. Det var inte förrän på 1600-talet, som Ryssland över huvud taget gjorde sig märkbart i östra Sibirien – och det var först under 1800-talet, som det skedde på allvar. Det kom då till konflikter om halvön Sakhalin; som delvis beboddes av japaner, och om ögruppen Kurilerna söder om denna halvö, som befolkades av japaner.

Dispyterna slutade tillfälligt år 1875 med att Japan avträdde Sakhalin i utbyte mot att få full kontroll över Kurilerna. Ryssland var vid slutet av seklet en europeisk makt med en modern flotta och armé, medan Japan var ett "avlägset" asiatiskt land med begränsade resurser, men med stora ambitioner att tillgodogöra sig tillgångarna i norra Kina och Korea – vilket också Ryssland hade. Krig kunde inte undvikas och det blev en stor sensation, när den japanska flottan lyckades besegra den ryska i slaget vid Tsushima-sundet 1905 och även slå tillbaka de ryska styrkorna i nordöstra Kina. I fredsavtalet fick Japan bl.a. den södra delen av Sakhalin samt Kurilerna. Japan deltog sedan i försöken att hjälpa de vita styrkorna att slå tillbaka de röda under det ryska inbördeskriget, men alla förbindelser avbröts, när kommunisterna etablerade kontroll över Sibirien.

Under det andra världskriget hamnade Japan på motsatt sida mot Sovjetunionen, när Hitler bytte strategi, bröt Ribbentrop-

pakten och i stället anföll Sovjetunionen. (Genom att angripa USAs flotta i Pearl Harbour blev Japan automatiskt en fiende till de allierade och Sovjetunionen blev en av de allierade genom att anfallas av Tyskland.). Mycket litet hände dock på den sibiriska fronten. Churchill och Roosevelt försökte övertala Stalin att anfälla Japan i Sibirien, men Stalin väntade ända till krigets slutskede, när den tyska fronten hade fallit ihop i Europa och USA ensamt höll på att utnöta Japans styrkor i Stilla havet. Den 19 augusti 1945 gick de sovjetiska styrkorna till anfall i Sibirien utan att säga upp sitt neutralitetsavtal med Japan (vilket har fastnat i japanernas minne som en oförrätt). De intog även Sachalin samt Kurilerna och fyra öar, som aldrig tidigare varit ryska/men som hade förklarats som japanska i bilaterala avtal med Ryssland samt hade en helt japansk befolkning. Därmed lades grunden till en territorialkonflikt, som ännu idag förblir olöst.

Ett ännu mera verksamt element för att skapa japansk indignation mot Sovjetunionen var behandlingen av de omkring 600.000 japanska krigsfångar (enligt vissa källor 700.000) som togs i Sibirien och de ännu flera anhöriga till medlemmar av den japanska ockupationsmakten i Kina och Sibirien. 60.000 krigsfångar avled i fångenskap. Antalet civilister, som avled av umbäranden, är okänt. De sista krigsfångarna fick inte vända hem förrän 1956.⁵⁴

Detta utspelade sig samtidigt som kommunism och socialism blev utbredda politiska ideologier i Japan och ett kort tag såg ut

---

⁵⁴ *Supreme Court First Petty Bench Decision*, March 13, (1997). The Court dismissed ....claims for past wages and damages stemming from the Soviet Union's forced labor of Japanese prisoners of war in Siberia during and after World War II, available <http://www.senrei.com/const9.html>

att utmana de amerikanskstödda liberala politiska partierna, som dock avgick med segern redan innan Koreakriget bröt ut. Trots att sovjetiska styrkor inte deltog i markstriderna i Korea uppfattades de som ett potentiellt hot och den japanska rysskräcken kom tillbaka. Självklart kopplades Sovjetunionen - och efter 1949 även Kina - ihop med det socialistiska lägret i Japan av de liberala partierna och den amerikanska propagandan, som också var verksam. Antisovjetiska stämningar gjorde sig breda på högerkanten.

Territorialkonflikten med Sovjetunionen om de fyra öarna fick ett symbolvärde i Japan under benämningen "de norra territorierna", och högtalarbilar började spela kampsånger från kriget utanför socialistiska partihögkvarter och efter upprättandet av en sovjetisk ambassad i Tokyo 1956 framför allt i kvarteren runt ambassaden. Dessa högtalarbilar far fortfarande år 2007 runt med män i uniformer som liknar de japanska under kriget. De uppmanar till kamp för att ta tillbaka de norra territorierna, och deras aktiviteter visar att det finns en liten men högljudd japansk minoritet på högerkanten, med ett starkt nationalistiskt budskap.

Territorialtvister och nationalism

När USA och övriga allierade skulle ingå ett fredsavtal med Japan 1951 i San Fransisco vägrade Sovjetunionen i sista minuten att skriva på det framförhandlade avtalet. Enligt dess formuleringar lämnar Japan tillbaka "Kurilerna" till Sovjetunionen, men de fyra omstridda öarna har i japansk administration aldrig varit en del av "Kurilerna", och på japansk sida har man sedan dess åberopat San Fransisco-avtalet som en

grund för sina historiska anspråk. Inte heller försöken att åstadkomma ett separat fredsavtal med Sovjetunionen i samband med upprättandet av diplomatiska förbindelser 1956 ledde till en lösning (trots att Sovjetunionen och Japan var ense; USA vägrade att acceptera överenskommelsen). Efter det kalla krigets slut har Ryssland som arvtagare till Sovjetunionen försökt att förhandla fram ett fredsavtal med Japan, och man har erbjudit Japan att få tillbaka de två norra av de fyra öarna, men det godtas inte som en kompromiss i Japan.⁵⁵ De nationalistiska stämningarna betraktas som alltför farliga för att utmanas av regeringen. På rysk sida har frågan också inflammerats av att nationalistiska kretsar i Duman har kritiserat presidenten för att försöka åstadkomma en kompromiss, som medger att territorium ges upp till ett annat land. Inte ens "två-öars-kompromissen" är längre lätt att få Duman i det ryska parlamentet att acceptera som princip. Det finns fortfarande inte något fredsavtal med Ryssland, trots att president Putin har gjort ytterligare försök att förhandla fram ett sådant under sitt besök i Japan 2001 och under premiärminister Koizumis svarsbesök i Moskva 2003.

Sibiriska naturresurser; sura rönnbär!

Däremot har Japan varit intresserat av tillgång till de sibiriska naturresurserna, både skogstillgångar och mineraler i form av olja, gas. Förhandlingar fördes redan 1973, då premiärminister Tanaka besökte Moskva och hade med sig en stor delegation av affärsmän. Redan då var oljetillgångarna på Sachalin en fråga, som diskuterades, men det blev först efter det kalla krigets slut, som man 1990 kom igång med riktiga förhandlingar mellan

---

⁵⁵ "Overview of the issue of the Northern Territories", *Ministry of Foreign Affairs, Japan*, <http://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/territory/overview.html>

affärsmän på båda sidor, som ledde till konkreta resultat rörande olja och gas.

Det främsta skälet till att Sovjetunionen och Japan aldrig lyckades att komma överens om några stora projekt i Sibirien var den ömsesidiga misstänksamhet som präglade förhållandet under det kalla krigets mera intensiva skeden, särskilt under 1980-talet. Riktigt stora affärssuppgörelser krävde att de konstruerades som motköpsavtal. De stupade på att myndigheterna inte vågade satsa på att förbindelserna skulle fortsätta att vara så goda att affärerna kunde avvecklas i god ordning - och ett riktigt fredsavtal hade man aldrig lyckats åstadkomma.

Efter president Reagans upprustning och öppnandet av "stjärnornas krig" blev utplaceringen av långdistansrobotar i östra Sibirien en fråga om överlevnad för Sovjetunionen. Hemlighetsmakeriet i Sovjetunionen, som alltid varit formidabelt, blev till ett hinder även för japanska affärsmäns besök och undersökningar av förutsättningarna för mineralutvinning och skogsavverkning. Dessutom blev Japan en mera värdefull allierad till USA genom att skaffa medel för att kunna bekämpa sovjetiska vapen i området. Även om de japanska självförsvarsstyrkorna bara kunde användas till försvar av Japan kunde USA räkna med att ha tryggade baser i Japan, skyddade av ett modernt försvar, som var svårt för Sovjetunionen att komma åt.

Ryska strategiska vapen – men också japanska!

På sovjetisk sida påbörjades dessutom en utveckling av en ubåtsbaserad andraslagsförmåga baserad i Okhotska havet, norr om Japan. Mot slutet av det kalla kriget fanns ungefär 30 procent av de sovjetiska kärnvapenbestyckade ubåtarna där. Dessutom hade kärnvapenbärande bombflygplan av typ Backfire placerats nära kusten till Stilla havet i Sibirien. Kränkning av japanskt luftrum förekom regelbundet, ibland allvarliga, såsom när Backfire-flygplan i formation närmade sig de japanska öarna i ett mönster som tolkades som övningar i angrepp på de stora japanska städerna.⁵⁶ Även ubåtskränkning och intrång av miniubåtar längs kusten förekom.

Japan uppmuntrades av USA att skaffa sig sofistikerade vapen. Mot slutet av millenniet ansågs Japan ha världens mest avancerade ubåtsjaktvapen, med ett 60-tal ubåtsjaktflygplan med kapacitet att fälla mattor av sonarbojar. Japan ansågs också ha den näst största och modernaste ytfartygsflottan i Stilla havet och ett respektingivande antal moderna ubåtar. Även armén rustades upp, särskilt för att kunna avvärja angrepp mot ön Hokkaido, som gränsar till dåvarande Sovjetunionen och till Ryssland av idag. Där fanns såväl moderna japansktillverkade stridsvagnar som radar- och missilbeväpnade attackhelikoptrar och ett modernt luftradarsystem, som kunde varna för inkommande missiler. Flyget var utformat för att både kunna understödja ubåtsjakt långt från Japans kuster och avvärja

---

⁵⁶ *Defense of Japan 1981*, White paper, Defense Agency, Japan, (Tokyo: The Japan Times Ltd., 1981) s. 86

angrepp på det egna territoriet.⁵⁷ Sovjetunionen uppfattade naturligt nog de omfattande ubåtsjaktvapnen som avsedda att förhindra sovjetiska kärnvapenbestyckade ubåtar från att tränga ut genom sunden mellan öarna i Kurilerna norr om Japan och därmed ut från det grunda Okhotska havet till de djupa vattnen i Stilla havet.

Även om det aldrig uttalades offentligt var det tydligt att det utgjorde ett japanskt bidrag till det med USA gemensamma försvaret mot en sovjetisk andraslagsförmåga i ett eventuellt kärnvapenkrig.

Ryssland stöder Kina med vapen

När det kalla kriget tog slut i Europa var japanerna obenägna att uppfatta detta som ett slut också i Asien. Kina fortsatte att vara kommunistiskt, och Nordkorea fortsatte att utgöra ett hot mot stabilitet och fred i grannskapet. Taiwanfrågan var minst lika svår att lösa som tidigare, och Ryssland framstod inte som en riktigt pålitlig granne i brist på politisk stabilitet. Även om ryska presidenter i flera omgångar försökte förhandla om ett fredsavtal kunde ingen av dem erbjuda Japan alla de fyra öar, som man kräver att få tillbaka. Rysk försvarsindustri har också sålt moderna vapen till Kina, även vapen för mera offensiva syften, som man tidigare hade vägrat att sälja till just Kina, till exempel Sovremennyjagare med tillhörande moderna eldledningssystem, snabba sjömålsrobotar, snabba torpeder och snabba kryssningsrobotar för marint bruk av typ Sunburn samt ubåtar av Kilo-klassen. Även om dessa vapen i första hand kan

---

⁵⁷ *Defense of Japan 1991*, (Tokyo: Defense Agency of Japan, 1991), s. 205-253

förmodas ha till uppgift att utgöra ett hot mot amerikanska hangarfartyg och ubåtar utgör de också ett hot mot Japans flotta och förmåga att försvara sina öar.⁵⁸ Dessutom kan de hota ett japanskt deltagande i med USA gemensamma operationer i Sydkinesiska havet (till försvar av Taiwan). Kort sagt skapar de ryska leveranserna till Kina misstänksamhet mot Ryssland i Japan.

Rysslands ekonomiska makt är begränsad

Ryssland närmade sig Kina under 1995. Skapandet av sammanslutningen kallad *The Shanghai Five* (som sedermera blev till the Shanghai Cooperation Organisation och för närvarande omfattar Kina, Ryssland, Kazakstan, Kirgisistan, Tadjikistan och Uzbekistan) fick japanerna att närma sig Ryssland på allvar. Ett möjligt ryskt-kinesiskt förbund eller allians sågs som en fara, och det blev ett mål att förbättra de japanska relationerna med Ryssland för att motverka att Japan uppfattas som en motståndare. Bland annat gjordes förhandlingarna om att utveckla olje- och gasutvinning på Sakhalin till en prioriterad målsättning.

Ett särskilt japanskt oljebolag bildades för att delta i ett konsortium för utvinning av olja och gas i det så kallade Sakhalin 1-projektet 2001. Både bolag tillhörande Mitsui- och Mitsubishi-koncernerna deltog sedermera också i Sakhalin 2-projektet, som ombildades 2007, sedan ryska myndigheter tagit

---

⁵⁸ Kiesow, Ingolf: *Kina i ett tjugouårsperspektiv*, (Stockholm: Swedish Defence Research Agency, 2006), s. 31

över utländska andelar, som översteg 50 procent av kapitalet.⁵⁹

En faktor, som talar för bättre japanska relationer med Ryssland är att handeln växer mycket fort mellan de båda länderna. Den nästan tredubblades mellan 2002 och 2005, och den har blivit en och en halv gånger så stor som när den var som störst under Sovjetunionens dagar (11,8 miljarder USD år 2005 jämfört med 7,6 miljarder USD år 1988.) Det betyder dock inte att det japanska näringslivet trycker på lika hårt för bättre relationer med Ryssland som i fallet Kina, som 2004 blev Japans största handelspartner. Den bilaterala handeln med Kina uppgick år 2005 till totalt 180 miljarder USD.⁶⁰ Misstänksamheten mot investeringsvillkoren i Ryssland är alltför stor, och handeln är otillräckligt stor.

Ett annat element är att president Putin på sistone har intagit en tydligt "västfientlig" attityd, vilket kommer att inverka på hur Japan uppfattar Ryssland. Särskilt gäller detta sannolikt ifrågasättandet av Bretton-Woodsöverenskommelsernas relevans för u-världens ekonomiska villkor idag. Ryssland har inte något att erbjuda som en ersättning. Japan är en av de största bidragsgivarna till världsbanksinstitutionerna, särskilt i Asien, och Japan vill inte se sitt inflytande beskuret av rysk agitation.

---

⁵⁹ *Sakhalin I online, Sakhalin II online*,
<http://www.sakhalinenergy.com/en/default.asp?p=channel&c=1&n=200>

⁶⁰ "The Russian Federation, Central Asia and the Caucasus", *Ministry of Foreign Affairs, Japan*, s. 99 ff,
<http://www.mofa.go.jp/region/index.html>

Kapitel 5 Korea-halvön; en dolk mot Japans hjärta?

Bättre förekomma än förekommas; krig i Korea

Som redan tidigare har berörts, har det varit dyrbart för Japan att skaffa sig en ledande position som bidragsgivare till världsbanksgruppen, inte minst under Asienkrisen, då Japan själv berördes av problemen. I Sydkorea har det investerade japanska kapitalet givit värdefull politisk utdelning i form av mildring av den massiva motviljan mot allt japanskt. Den gemensamma kampen mot dåliga konjunkturer och det faktum att den faktiska sammanflätningen av de båda ländernas ekonomier blev uppenbar under den processen har visat sig bli början till en positiv utveckling, som ingalunda var självklar.

Det var via Korea-halvön, som de tidigare nämnda kinesiska invasionsförsöken 1274 och 1281 ägde rum, och det var därifrån som de första erövrarna vällde in och tog makten över södra Japan för att så småningom lägga under sig hela öriket och göra sig själva till adel. Därav kom talesättet "Korea, en dolk mot Japans hjärta!" Det står för tanken att Japan har anledning att se till att ingen fientlig makt etablerar sig på Korea-halvön, en tanke, som givit anledning till de japanska försöken att annektera och behålla Korea.

Det är nog också i Korea, som den japanska expansionen före och under det andra världskriget vållade de djupaste sårn, som

också varit svårast att läka i försöken att skapa "normala" relationer med samtliga grannländer. När Japan annekterade Korea 1910 sökte man integrera befolkningen, förbjöd användning av det koreanska språket och slog hårt mot all opposition som den politiken manade fram.

Det var inte heller den första gången, som Japan invaderade Korea. Det hade gjorts två försök i slutet av 1500-talet, som båda misslyckades, men båda medförde blodiga strider och övergrepp på civilbefolkningen.⁶¹ Den koreanska kvinnodräkten med en fotsid klänning, som är snörd ovanför midjan, påstås i Korea ha tillkommit för att havande kvinnor var de enda som undslapp våldtäkter under de japanska invasionsförsöken (Dräkten ser ut som om den bärs av en havande kvinna.) Historieskrivningen ligger m.a.o. i vägen för ett bra förhållande mellan Japan och Korea.

Japanernas attityder till Korea är också mindre respektfyllda än i förhållande till Kina. Koreaner kallas ofta för "vitlöksfolket", en anspelning på deras matvanor, och trots att arkeologiska utgrävningar av japanska kejsargravar från 200-talet ger otvetydiga bevis för att de innehåller många koreanska föremål har det ända till helt nyligen varit otänkbart att ens antyda att kejsarfamiljen kan ha haft koreanska förfäder. Det är inte heller välkommet att tala om att en mycket stor del av det kinesiska inflytandet har kommit till Japan via Korea, vilket också det är ett oomkullrunkeligt faktum.⁶²

---

⁶¹ Simmons, Robert R.: *The Strained Alliance*, (London: Collier Macmillan Publishers, 1975), s. 5

⁶² Se t.ex. Colcutt, Martin, Jansen, Marius and Kumakura, Isao, (1988) *Cultural Atlas of Japan*, (New York: Facts on File Publications, 1988), Fairbank, John K.: *East Asia; Tradition and Transformation*, (London: William Clowes & Sons, Limited, 1975)

Däremot har Sydkoreas snabba ekonomiska tillväxt imponerat djupt på japanerna, liksom det faktum att demokratiseringen av Sydkorea har blivit så grundlig, trots att landet var det mest konfucianska samhället i världen ända fram till befrielsen från Japan.⁶³ Däremot avskyr de flesta japanerna Nordkorea och allt vad det samhället står för. I det fallet tillkommer fruktan för kärnvapen och de mångomtalade kidnappningarna av japanska medborgare som ett väsentligt element i attitydbildningen.

USA ersätter Japan i Korea

Koreakriget fick stor betydelse för Japans utveckling efter det andra världskriget. USA bestämde sig då för strategin att hålla Taiwan-sundet öppet för internationell trafik och att försvara Taiwan mot angrepp från Kina. Japans grannskap säkrades m.a.o. på ett bekvämt sätt. Redan med början 1948 ändrade USA sin politik att förstöra de fabriker, som hade tillhört de gamla japanska koncernerna, de så kallade Zaibatsus, och främjade i stället en återuppbyggnad av en modern japansk industrisektor, som bl.a. kunde framställa förnödenheter åt de amerikanska styrkorna i Korea.⁶⁴ Det blev en hastig början till den sedermera fram till 1990-talet oavbrutna japanska ekonomiska tillväxten. Dessutom användes Japan som ett skyddat basområde för de amerikanska styrkorna. Strax efter det andra världskriget gjordes Sydkorea till ett allierat land, liksom USA ingick ett fredsavtal med Japan 1951 samt ett försvarsavtal och fortsatte att hålla baser för flyg och flotta i Japan, kort sagt hela den militära

---

⁶³ Fairbank, John K.: *East Asia; Tradition and Transformation*, (London: William Clowes & Sons, 1975), s. 302, 316, 322

⁶⁴ Steenstrup, Carl: *Japans Idéhistorie*, (Köpenham: Berlingske forlag, 1980), s. 121

ordning i Nordöstasien som finns kvar ännu idag. Dessutom såg USA till att Japan skapade egna "självförsvarsstyrkor".⁶⁵

Koreakriget 1950-53 gav också japanerna en insikt om att såväl Nordkorea som Kina kunde utgöra ett hot mot dem själva, och det var bara det som kunde åstadkomma ett relativt smärtfritt accepterande av samgåendet med segrar- och ockupationsmakten USA. Förlusterna under det andra världskriget, krigshandlingarna under krigets slutskede, särskilt fällandet av atombomber över Hiroshima och Nagasaki, samt krigsförbrytarrättegångarna hade naturligtvis tenderat att skapa både främlingskap och fientlighet mot USA under slutet av 1940-talet och början av 1950-talet. Efter Koreakriget försvagades dessa reaktioner efterhand, och det är förmodligen en del av förklaringen till varför klientförhållandet till USA har kunnat fungera så väl som det har gjort.⁶⁶

Ett delat Korea; 1) Nordkorea

Nordkoreas hållning var genomgående aktivt anti-japansk ända fram till dess att både Kina och Sovjetunionen började överge Nordkorea som allianspartner och upphörde med sitt stöd, först med vapenleveranser och sedan genom att kräva kontant betalning för varuleveranser. Då blev Japan i början av 1990-talet en möjlig ny källa till modern teknik, krediter och till och med tänkbara investeringar (vilka dock aldrig genomfördes). Förhandlingar fördes med japanska företag, och visst

---

⁶⁵ *Defense of Japan 1991*, (Toyko: Defense Agency of Japan, 1991), s. 53-59.

⁶⁶ Kajima, Morinosuke (1965) *History of Modern Japan*, (Tokyo: Charles E. Tuttle Company, 1965), s. 97-101

ekonomiskt utbyte påbörjades. Nordkoreanska media använde mindre förolämpande ordval om Japan, och till och med på det officiella planet togs det vissa kontakter, vilket dock oroade den sydkoreanska regeringen, som framförde protester till Japan.⁶⁷

Japan visade också ett avsevärt intresse för en normalisering med Nordkorea, inte hos alla läger i Japan, men tillräckligt för att få igång sonderingar, som var officiellt sanktionerade. Normaliseringssamtalen påverkades av flera faktorer.

Kina normaliserade sina relationer med Sydkorea 1992, vilket var ägnat att underlätta processen, men andra saker inträffade, som verkade i motsatt riktning.

1987 avslöjades ett attentat av en nordkoreansk kvinnlig agent, som hade försökt att placera en sprängladdning ombord på ett japanskt passagerarflygplan. Under förhören erkände hon att hon hade utbildats i att uppträda som japan av en kvinna, som hade tillfångatagits av en nordkoreansk kommandostyrka och förts till Nordkorea.⁶⁸ Det satte igång en hel rad undersökningar av den japanska polisen, och 1992 konstaterades att minst tio fall av sannolika sådana fall hade upptäckts. Då avbröts de normaliseringssamtal som hade förts. Detta blev början till en fråga om bortförda japaner, som under beteckningen *The Abductee Problem* fortfarande ligger i vägen för en normalisering.

---

⁶⁷ Green, Michael J.: *Japan's Reluctant Realism*, (New York: Palgrave Macmillan, 2003), s. 116

⁶⁸ *Ibidem*, p. 119.

Skaran av födda i Nordkorea och deras ättlingar i Japan minskade, och den yngre generationen höll inte längre fast vid Nordkorea och slutade delvis att stödja de nordkoreanska föreningarna och att sända pengar till Pyongyang. Därmed minskade det politiska stödet och den allmänna förståelsen för Nordkoreas anspråk.

Nordkorea avslöjades med att ha kärnvapenambitioner. Det kom till en kris, som fick president Clinton att beordra förberedelser för militära åtgärder mot det misstänkta kärnvapenprogrammet. När ex-presidenten Jimmy Carter lyckades avvärja krisen genom en överenskommelse med Kim Il Sung om avbrytande av kärnvapenprogrammet i utbyte mot bl.a. leveranser av kärnkraftverk och olja fick Japan en viktig roll som finansiering av oljeleveranserna och tillskapandet av en särskild organisation (KEDO) för ändamålet.⁶⁹

Ett delat Korea: 2 Sydkorea

Den första – synnerligen odemokratiska – regimen i Sydkorea under Syngman Rhee var liksom den nordkoreanska ledningen starkt anti-japansk, och det blev först 1965, som de två klientstaterna till USA i Östasien, Japan och Sydkorea, kunde enas om en normalisering av förbindelserna. Japan fick betala gåvobistånd på 300 miljarder USD och ge lån på fördelaktiga villkor på 200 miljarder USD (samt kommersiella krediter på 300 miljoner USD), men bad inte om någon officiell ursäkt för sin

---

⁶⁹ Oberdorfer, Don (1997) *The two Koreas*, Basic Books, a member of the Persues Books Group, Indianapolis, pp. 330-336.

ockupation och annektering av Korea.⁷⁰ Normaliseringen ledde omedelbart till en snabb ökning av handeln, och mellan 1965 och 1972 ökade dess värde från 180 miljoner USD till 1,765 miljoner USD. Japanska investeringar strömmade också in i Sydkorea.⁷¹

I början av 1980-talet ökade den sovjetiska militära närvaron i Östasien påtagligt, både till lands och till sjöss, och det skapade en otrygghet hos både Japan och Sydkorea, som båda fick sätta sin tilltro till den amerikanska militära närvaron i respektive länder. Dittills hade Japan aktat sig mycket noga för att sammankopplas militärt med Sydkorea, och försvarsavtalet med USA var skrivet så att det inte skulle kunna medföra att Japan drogs in i några krigshandlingar på den koreanska halvön (eller någon annanstans).⁷² Däremot gick meningarna isär om tolkningen av tillämpningsavtalet till försvarsavtalet, men i Japan sades alltid att gemensamt försvar inte fanns inskrivet i fördraget som giltig anledning för USA att begära hjälp från Japan, inte heller ifråga om Sydkorea. Följaktligen hade inte några bilaterala militära kontakter förekommit mellan Japan och Sydkorea och inte heller genom amerikansk förmedling eller i amerikansk närvaro. Nu började dessa tabun att luckras upp, främst för att möjliggöra kontakter till sjöss och i luften. Gemensamma marina övningar och flygmanövrar mellan amerikanska och sydkoreanska flottstyrkor och mellan amerikanska och japanska styrkor hölls i omedelbar anslutning till varandra, och även diskreta former av militärt utbyte mellan Japan och Sydkorea började genomföras.⁷³

---

⁷⁰ Lee, Chong-Sik (1985) *Japan and Korea, the Political Dimension*, Hoover Institution Press, Stanford University, p. 54.

⁷¹ Green, Michael J.: *Japan's Reluctant Realism*, (New York: Palgrave Macmillan, 2003), s. 115

⁷² Ibidem, s. 114.

⁷³ Ibidem, s.115

Dessa kontakter hade ett symbolvärde, som var betydande, och den japanske premiärministern Yasuhiro Nakasone kunde utnyttja dessa stämningar för att göra det första officiella högnivåbesöket i Sydkorea 1992. En sydkoreansk oppositionspolitiker vid namn Kim Dae Jung hade kidnappats av sydkoreanska agenter på ett hotellrum i Japan, och i samband med besöket i Seoul lyckades Nakasone få till stånd villkor för hans frigivning.⁷⁴

Flera hinder fanns dock kvar för en fullständig normalisering. Viktigast var en territorialtvist, som fick allvarliga proportioner genom att det internationella havsrättsavtalet ingicks och gav öar i havet utanför territorialgränsen rätt till omkringliggande vatten som exklusiv ekonomisk zon. 1996 påbörjades svåra förhandlingar om några öar i havet mellan Japan och Sydkorea, som kallas Takeshima på japanska och Tokdo på koreanska. Den tvisten komplicerades av en oklar fiskerättsöverenskommelse från 1965. En kompromiss uppnåddes om en principiell hälftindelning av vattenområdet, men först sedan Sydkorea hade infört fullständigt demokratiska val till presidentämbetet och Kim Dae Jung hade blivit vald till landets president. Han kunde då återgälda sin tacksamhet för befrielsen ur fängelset under sina företrädare vid makten genom Nakasones förmedling. Han avlade ett statsbesök i Tokyo 1998, och gränstvisterna kunde biläggas genom kompromisser under förhandlingarna inför det besöket.⁷⁵

---

⁷⁴ Ibidem

⁷⁵ Ibidem, s. 122.

Ytterligare komplikationer uppstod genom att en skolbokstvist (om icke tillräckligt tydliga beskrivningar i japanska skolböcker av japanernas grymheter mot koreaner under kriget) sattes igång i media. Den komplicerades av en tvist om ersättning till koreanska kvinnor, som hade tvingats till prostitution vid japanska soldatbordeller under det andra världskriget, men båda frågorna löstes under förhandlingar inför Kim Dae Jungs statsbesök i Japan.⁷⁶ Alla dessa tre frågor tenderar dock att återkomma då och då i media, och ingen kan betraktas som fullständigt utagerad.

Det kan man däremot säga om frågan om en japansk ursäkt för ockupationen och annekteringen av Korea – vad beträffar Sydkorea. Kim Dae Jung uttryckte sin uppskattning av Japans bidrag och dess internationella roll i utbyte mot att Japans premiärminister Obuchi ”i en anda av förödmjukelse berörde det historiska faktum att Japan under en viss period i det förflutna hade åstadkommit oerhörda skador och lidanden för folket i Republiken Korea”. Det skall observeras att Nordkoreas befolkning inte inbegreps i detta beklagande. (Nordkoreas officiella namn är ”Den Demokratiska Folkrepubliken Korea.”) Dessa uttalanden angavs uttryckligen i kommunikéerna från besöket som markeringar av den slutliga och fullständiga normaliseringen av relationerna mellan Japan och Sydkorea. Sedan dess har Sydkorea blivit en av Japans största handelspartners. Sedan alla sydkoreanska hinder för import av japansk modern kultur, såsom filmer, mangaböcker och popmusik, har eliminerats har även sydkoreanernas attityder till japaner förbättrats avsevärt, men det skulle nog ännu vara för mycket att säga att de kan beskrivas som positiva.

---

⁷⁶ Ibidem. s. 123

Missiluppskjutning skapar tendens till ny (begränsad) japansk militär makt

Som tidigare nämnts sände Nordkorea den 31 augusti 1998 upp en flerstegsraket ("Taepo-dong"-raketen), som medförde en nyttolast som var stor nog för att kunna bytas ut mot en kärnvapenladdning, och den flög tvärs över Japan, innan den slog ned i Stilla havet. Det kom som en fullständig överraskning. För den japanska folkopinionen framstod det som en plötslig ny kärnvapenrisk och detta i just det enda land i världen som har varit utsatt för en kärnvapenattack. Förskräckelsen över den nya kärnvapenrisken utlöste en rad förändringar av japansk säkerhetspolitik. Nu krävde parlamentet beredskapsåtgärder i stället för att förhindra eller motarbeta de militära anskaffningar som regeringen föreslog, vilket mestadels varit fallet tidigare. Taepo-dong-avfyrningen fick bl.a. följande konsekvenser.

Det visade sig att USA hade haft en hel del indikationer på att Nordkorea förberedde en avskjutning, men frågan hade inte följts upp på högsta nivå, och värst av allt var att Japan upplevde sig som oinformerat. Den japanska säkerhetspolitiken har ända sedan det andra världskriget inneburit att Japan fått avhålla sig och under senare år även av egen fri vilja avhållit sig från att skaffa sig en egen fristående militär förmåga eller underrättelsetjänst, men nu bestämdes, delvis efter initiativ i parlamentet, att Japan skulle framställa två egna spanings satelliter och skjuta upp dem med egna bärraketer.⁷⁷

---

⁷⁷ Ibidem, s.127

Under 2007 sköts de sista bärrakternas upp och nu finns fyra spanings satelliter i omloppsbanan runt jorden.

Åtgärden att skjuta upp egna spanings satelliter botade dock inte den allvarligaste konsekvensen ur amerikansk synvinkel, nämligen att tilltron på USA:s vilja att verkligen använda kärnvapen om det skulle behövas för att försvara Japan minskade avsevärt och att man i vissa kretsar i Japan började debattera behovet av ett japanskt kärnvapen.⁷⁸ En riktig sådan debatt utbröt visserligen inte, men frågan om tillförlitligheten av det amerikanska "kärnvapenparaplyet" diskuterades, och de tankarna ligger fortfarande kvar under ytan.

Att missilen hade flugit över just Japan togs som en indikation på att målet för det nordkoreanska kärnvapenprogrammet sannolikt inte var Sydkorea utan Japan och möjligen de amerikanska trupperna där. Den tidigare relativa trygghetskänsla som hade skapats av de amerikanska styrkornas närvaro i närområdet hade försvunnit.

I parlamentet hade det funnits en långvarig tradition att nagelfara alla vapenbeställningar i ljuset av frågan om vapnen kunde bedömas som offensiva, vilket ansågs omöjliggöra anslag till anskaffningen ifråga. Nu började dessa kriterier att luckras upp. Tankningsflygplan för tankning av attackflygplan under långdistansuppdrag fick önskade anslag, liksom tunga helikopterjagare.⁷⁹

---

⁷⁸ Ibidem, s. 125.

⁷⁹ "Japan, the Continuing Military Shift", *Stratfor*,
http://www.stratfor.com/products/premium/read_article.php?id=234490

De så kallade guidelines för tillämpningen av det japansk-amerikanska försvarsavtalet tolkades nu utan betänkligheter som syftande till att ge Japan möjlighet att operera till stöd för den amerikanska flottan i Sydkinesiska havet, trots de kinesiska protesterna, vilket inte hade varit fallet tidigare. Samtidigt som tilltron till det amerikanska beskyddet avtog minskades nu motståndet mot tanken på gemensamma försvarsåtgärder. Det allra tydligaste tecknet på detta blev att motståndet mot redan tidigare aktuella planer på att gemensamt med USA utveckla nya anti-ballistiska missilförsvarssystem nu helt försvann och att detta program gavs de erforderliga anslagen av parlamentet. Det har sedermera lett till att de japanska Aegisjagarna har utrustats eller håller på att utrustas med SAM-3 och markstyrkorna med Patriot PAC 3-missiler samt med radar- och eldledningssystem, som är kompatibla med de amerikanska Aegisfartygens system och att det japanska luftradarsystemet håller på att integreras med det amerikanska – som för övrigt också täcker Korea och är samordnat med det sydkoreanska.⁸⁰

Förlikning med Nordkorea ännu ett fjärran mål

Frågan är om inte den nordkoreanska raketuppskjutningen 1998 har haft en djupare inverkan än två mera spektakulära händelser som har inträffat senare, nämligen ett besök i Nordkorea av premiärminister Koizumi 2002 och Nordkoreas provsprängning av en kärnladdning 2006. De händelserna har

---

⁸⁰ "U.S. wants access to SDF radar data", *The Japan Times*, 2004-04-06

"SDF rising to challenge of modern realities", *The Japan Times*, 2004-06-29

"Japan's Muscle Flexing is cause for Concern", *China Daily*, 2004-07-08

"Missile Shield project ignites bidding war", *The Japan Times*, 2004-11-18

snarare befast vad som utkristalliserades 1998 än skapat nya förutsättningar, i varje fall vad beträffar Japans säkerhetspolitik.

Efter 1998 gjorde den nordkoreanska statsledningen försök att åstadkomma närmanden till omvärlden. Bl.a. lyckades man åstadkomma ett besök i Pyongyang i juni år 2000 av Sydkoreas president, Kim Dae Jung, som hade den mjukaste och mest kompromissvänliga inställningen till Nordkorea som någon sydkoreansk ledare dittills hade haft.⁸¹ Ändå kom det som en väl så stor överraskning när Koizumi i september 2002 också avlade ett besök i Pyongyang. Besöket hade för hans del säkerligen motiverats med utsikterna till att kunna lösa Abductee-frågan, och han lyckades också få till stånd en utfästelse om undersökning av samtliga fall, liksom en försäkran om att det inte skulle upprepas. Det skedde dock till priset av att ha gjort ett uttalande om Japans skuld till Nordkorea, som var nästan likalydande med vad hans företrädare i ämbetet Obuchi hade sagt till Sydkoreas president 1998 – utan att få någon motsvarande normalisering av förbindelserna till stånd. Efter besöket fick fem *abductees* lämna Nordkorea för ett besök i Japan, men de förhindrades att lämna landet, vilket väckte starka protester i Pyongyang.⁸² Nordkorea har sedan dess inte lämnat någon medverkan till vidare undersökningar av övriga försvunna japaner som accepterats av Japan.

---

⁸¹ “Historic Inter-Korean Summit Talks In Pyongyang from June 13-15”, *Korean Central News Agency*, Pyongyang, 2002-06-15, available

http://www1.korea-np.co.jp/pk/142th_issue/2000063001.htm

⁸² “Japan-DPRK Pyonyang Declaration”, *Ministry of Foreign Affairs*, Japan, http://222.mofa.go.jp/region/asia-paci/n_korea/pmv0209/pyonyang.html

Sedan Nordkorea hade placerat bränslestavar i Yongbyongreaktorn för att tillverka vapenfärdigt plutonium och utfört flera provskjutningar av kortdistansmissiler lyckades Kina initiera så kallade sexnationerssamtal mellan Japan, Kina, Ryssland, de båda Korea och USA om Nordkoreas kärnvapenprogram. Japan fick alltså därmed en storpolitisk roll, men har insisterat på att få frågan om *Abductees* behandlad och därmed försvårat samtalen. Dessa har dock inte bara haft som målsättning att stoppa Nordkoreas kärnvapenutveckling utan även bidra till fred mellan länderna i området, och Japans krav har därför tillmötesgått.⁸³

När premiärminister Shinzo Abe skulle avlägga officiella besök i Beijing och Seoul i oktober 2006 ryktades det redan om att Nordkorea förberedde ett kärnvapenprov för att fira en högtidsdag, och i Beijing framförde de båda ledarna varningar till Nordkorea om att avstå. Under färden från Beijing till Seoul kom ändå nyheten om att Nordkorea hade sagt sig ha sprängt en kärnladdning, vilket framkallade skarpa reaktioner till och med från Beijing – liksom naturligtvis från Sydkoreas president och hans gäst Koizumi. Han förkunnade sin avsikt att införa hårda bestraffningsåtgärder, föra upp ärendet till FN:s säkerhetsråd, samt samordna med USA, se över de gemensamma möjligheterna till avskräckning och stärka försvarsalliansen med USA och det gemensamma antiballistiska missilförsvaret, liksom de egna oberoende övervakningssatelliterna.⁸⁴

---

⁸³ "North Korea wants Japan out of the talks", *BBC News*, 2007-06-25, available <http://newsvote.bbc.co.uk/mpaps/pagetolls/print/news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/31>

⁸⁴ "Timeline: North Korea nuclear standoff", *BBC News*, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/2604437.stm>
 "China, Japan leaders pressure N. Korea", *The Associated Press*, <http://www.msnbc.msn.com/id/15177671/print/1/displaymode/1098/>

Fortsatta problem i vägen för meningsfulla förhandlingar

Alla dessa åtgärder har vidtagits, och sedan säkerhetsrådet har infört sanktioner mot Nordkorea har Japan gått i spetsen för igångsättande av träning på att visitera nordkoreanska fartyg till havs i det så kallade PSI-initiativet, som ursprungligen kommer från USA och som går ut på att förhindra smuggling av kärnvapen och missiler. Nordkoreanska tillgångar i Japan har frusits inne. Tillslag har gjorts mot nordkoreanska föreningar och brottsutredningar har inletts mot dem.⁸⁵

Det har inte hjälpt att Nordkorea efter att ha fått tillgång till frysta medel i en bank i Macau har lovat att avbryta verksamheten i Yongbyongreaktorn och delta i en ny omgång av sexnationerssamtalen. I Japan fortsätter razziorna mot de nordkoreanska sällskapen⁸⁶, och Nordkorea hotar med att inte infinna sig vid förhandlingsbordet i Beijing, om inte Japan upphör med sina "anti-nordkoreanska" aktiviteter.⁸⁷

⁸⁵ "North Korea Claims nuclear test", *BBC News*,

<http://newsvote.bbc.co.uk/mpapps/pagetolls/print/news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/60>

"Press Conference by Prime Minister Shinzo Abe Following his Visit To the Republic of Korea", *Speeches and Statements by the Prime Minister*, October 9, (2006),

http://www.kantei.go.jp/foreign/abespeech/2006/10/09koreapress_e.html

⁸⁵ "Chongryon Issue — North Korea angry! The Asahi too", *Liberal Japan*, 2007-07-02,

<http://japan.shadowofiris.com/north-korea/chongryon-hq-and-ex-spy-chief-story/>

⁸⁶ "Ex-security agency chief held for Chongryun deal", *The Japan Times*, available:

<http://search.japantimes.co.jp/print/nn20070629a3.html>

Hämtad 2007-0629.

⁸⁷ "N. Korea confirms funds transfer", *BBC News*,

<http://newsvote.bbc.co.uk/mpapps/pagetolls/print/news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/362...>

Sedan premiärminister Abes regering ersatts med en av Yasuo Fukuda ledd regering har Japan också infört ytterligare sanktioner mot Nordkorea och detta efter det att Nordkorea gått med på att stänga sin plutoniumreaktor i Yongbyong. Japan går därmed emot vad de övriga deltagarna i sexnationersförhandlingarna kommit överens med Nordkorea om i en förhandling i september 2007 och hävdar att inga framsteg har gjorts. Uttrycklig hänvisning görs till att reaktorn ännu inte har stängts och – främst – till att *abductee*frågan inte har lösts.⁸⁸

På det sättet hamnar Japan i en något isolerad position. Det intrycket förstärks av att en gemensam kommuniké från ett toppmöte i oktober 2007 mellan Sydkoreas premiärminister Roh Moo Hyun och Nordkoreas ledare Kim Jung Il uttryckligen talar om att ersätta stilleståndsfördraget från 1953 med ett fredsavtal "mellan tre eller fyra direkt berörda länder".⁸⁹ Om de båda Korea lyckas åstadkomma en sådan lösning hamnar Japan (och Ryssland) helt utanför och kommer då att sakna inflytande på vidare förhandlingar om säkerheten i Nordöstasien.

---

⁸⁸ *AlJazeera*, 9 October (2007), <http://english.aljazeera.net/News/aspx/>

⁸⁹ *Kim Jong Il Signs together with Roh Moo Hyun Declaration for Development of North-South Relations and Peace and Prosperity*, Bulletin erhållen från Nordkoreas ambassad i Stockholm 2007-10-04

Kapitel 6 Japan som "makt" i Östasien

Ny svag regering

Sedan den LDP-ledda koalitionen under Shinzo Abes ledning lidit ett svidande nederlag i överhusvalet i juli 2007 avgick Abe i september och efterträddes av Yasuo Fukuda, som förlitar sig på samma regeringskoalition, men nu bara har majoritet i underhuset. I vissa frågor kan visserligen underhuset fälla avgörandet och genomtvinga en lag, trots att överhuset röstar emot, men ett sådant förfarande undviker man så mycket som möjligt av hänsyn till väljarnas reaktioner vid nästa val. Det är ovisst hur länge Fukudas regering kan sitta kvar under dessa omständigheter.

I det första tal som Fukuda höll i parlamentet som ny premiärminister tog han upp flera av de viktigaste säkerhetspolitiska frågorna.⁹⁰ Bl.a. ville han genomföra en förlängning av mandatet för en marin fredsbevarande operation som består i att ett örlogsfartyg ur självförsvarsstyrkorna förser amerikanska fartyg med bränsle under operationer i Gulfen (som ett led i stabiliseringen av Afghanistan och Irak). Den förlängningen har oppositionspartiet röstat mot i överhuset, och ett dödläge har uppstått.⁹¹

---

⁹⁰ Japan PM sets out policy agenda, BBC News, <http://newsvote.bbc.co.uk/> hämtat 2007-11-17

⁹¹ Japan extends sanctions on N Korea, Al Jazeera English News, <http://english.aljazeera.net/News/asp/print.htm> hämtat 2007-11-17

Om Kina sade Fukuda att han ämnar sträva efter vänskapliga förbindelser, och han avstod från att nämna någonting om försök att fullfölja Abes försök att ändra konstitutionens bestämmelser om försvar och försvarspolitik.

Däremot intog han en rigid inställning till Nordkorea och genomförde den 9 oktober en förlängning av de ekonomiska sanktionerna med anledning av den olösta frågan om *abductees*, dvs de kidnappade japanerna. Hans regering har till och med gått så långt som att kräva av USA att inte upphäva klassificeringen av Nordkorea som en nation som stödjer terrorism så länge som *abductee*-frågan kvarstår olöst. Därmed intar Japan den hårdaste inställningen av alla parterna i sex-nationerssamtalen om Nordkoreas kärnvapenambitioner. I den frågan är det sannolikt att regeringens inställning är ett resultat av en kombination av den svaga parlamentariska ställningen, ovissheten om inte ett nyval till underhuset kommer att bli nödvändigt snart och slutligen det starka engagemang som de japanska väljarna har visat i *abductee*-frågan.

Ekonomiska lerfötter

I ett nyhetsbrev till sina sympatisörer har Fukuda förklarat hur känsligt det parlamentariska läget är.⁹² Han påpekar att sedan han tillträdde som premiärminister fortfarande i november 2007 inte ett enda lagförslag hade gått igenom överhuset. Mot den bakgrunden har han sett sig tvingad att påbörja förhandlingar med oppositionsledaren och ledaren för Democratic Party of Japan, Ichiro Ozawa, med avsikt att få fram en "roadmap" som skall lösa upp blockeringen mellan blocken och få parlamentet att fungera igen.

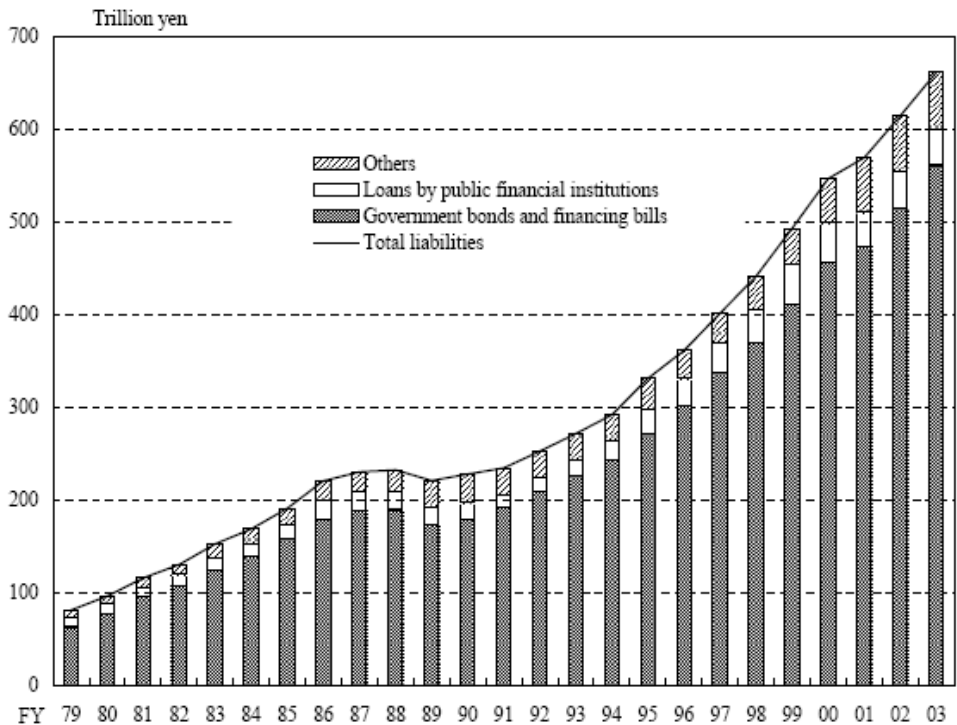
⁹² Fukuda Cabinet E-mail Magazine No.5 (November 8, 2007)

I de samtalen lär skattepolitiken och de strukturella budgetunderskotten bli en besvärlig och på lång sikt viktig fråga. Japan har med början 2002 sakta tagit sig upp ur den ekonomiska recession som inleddes 1990. En exportledd expansion förde med sig att den tidigare trenden med fallande priser och finansiell instabilitet bröts, och Japan har haft en inte oäven ekonomisk tillväxt under fem år i rad. Shinzo Abe hann också fortsätta en av Koizumi inledd reform av den finansiella sektorn, med bl.a. privatisering av den viktiga postsparbanken. En viss minskning av den långvariga trenden av växande budgetunderskott kunde också åstadkommas, inte minst därför att man fick ökade skatteintäkter pga den förbättrade ekonomiska konjunkturen. Ändå uppnåddes bara en inbromsning från ett underskott med 6,5% under 2005 till ett underskott med 4% under 2006.⁹³

---

⁹³ OECD July Policy Brief, Economic Survey of Japan, 2006
OECD online bookshop
www.oecd.org/bookshop
Hämtad 2007-11-14

Central Government Liabilities Outstanding

Som framgår av ovanstående bild från en skrift utgiven av den japanska centralbanken har den japanska statsskulden växt med exempellös fart sedan slutet 1970-talet. Särskilt illavarslande har varit tendensen till en acceleration av ökningstakten – som för all del nu har brutits, men å andra sidan inte heller kunnat vändas till en nedgång. Och en nedgång behövs, det är de ekonomiska bedömarna överens om.

OECD anser att den japanska statsskulden 2006 uppgår till 170% av bruttonationalprodukten.⁹⁴ Andra bedömare hävdar att 150% är en riktigare siffra och argumenterar kring huruvida en "nettosiffra" eller en "bruttosiffra" skall användas.⁹⁵ Alla är dock överens om att en ändring krävs, innan det blir omöjligt att samtidigt undvika ytterligare växande underskott i förening med att det blir omöjligt att betala ut förfallna socialförsäkringar till en snabbt växande äldre andel av befolkningen.⁹⁶

Problemet accentueras av att kommunerna är strukturellt underfinansierade enligt nuvarande skattesystem. Deras skatteintäkter motsvarar ungefär 2 tredjedelar av centralregeringens intäkter, medan centralregeringens utgifter bara motsvarar 2 tredjedelar av kommunernas utgifter. Mellanskillnaden får huvudsakligen finansieras med upplåning, eftersom centralregeringen saknar medel att kompensera hela mellanskillnaden med transfereringar – inte minst därför att den utöver sina egna utgifter måste finansiera betalningarna på statsskulden (vilket enligt vissa beräkningar kostar belopp som motsvarar mellan 7,5% och 9% av bruttonationalprodukten).⁹⁷ Denna onda cirkel måste alltså brytas, och såväl OECD, IMF som den japanska centralbanken har länge hävdad att

---

⁹⁴ Ibidem

⁹⁵ Simulation analysis of Japan's Fiscal Policies for Sustainable Debt Management, Research Institute of Economy, Trade and Industry

<http://www.rieti.go.jp/enpapers/research-review/o34.html>

Hämtad 2007-10-24

⁹⁶ Next Policy Steps for Japan's Growth, International Monetary Fund Survey Magazine: Countries and Regions, September 13, 2007

<http://.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2007/CAR0913A.htm>

hämtad 2007-10-24

The Ratings Agencies and Japan Government Debt, Japan Economy Watch

<http://japanjapan.blogspot.com/2007/09/ratings-agencies-and-japan-government.html>

Hämtad 2007-10-24

⁹⁷ Global Market Brief: Japan's Local Debt Problem, Stratfor

<https://www.stratfor.com/offers/061109-MCA/279738.php?>

Hämtad 2007-10-24

omsättningskatten måste ökas med en eller ett par procent (från nuvarande 5%), men detta är en ytterligt känslig fråga av historiska och valtaktiska skäl. Det verkar osannolikt att Fukuda kan hinna åstadkomma en sådan reform med sitt svaga parlamentariska underlag. Att vänta till nästa parlamentsval medför dock att underskotten ackumuleras till ett ytterligare växande skuldberg, och det finns politiker som befarar att det kan bli omöjligt för all framtid att börja återbetala statskulden så att den minskar i stället för att fortsätta att växa.

I ett internationellt perspektiv är det allvarligt att Japan lätt kan hamna i ett svårt statsfinansiellt läge, om det uppstår valutasvängningar och internationell lågkonjunktur, en utveckling som inte ter sig helt osannolik i skrivande stund.

Ambitioner som regional stormakt

Japan har skaffat sig en ställning som något påminner om Frankrikes ställning i Europa under Charles de Gaulle; man är inte den viktigaste stormakten, men genom att man motsätter sig viktiga beslut skaffar man sig en styrkeposition. En sådan politik kan inte föras hur långt som helst. Den passar inte heller in i den traditionella japanska utrikespolitiska stilen. Det verkar troligare att tanken på att Kina och Japan har ett gemensamt ansvar såsom ledande nationer i Östasien snarare representerar ett kommande mönster för japansk säkerhetspolitik, särskilt som liknande signaler fortsätter att komma ibland under hand från Beijing.

En fortsättning av en med Kina gemensam politik kan dock inte ske utan att USA accepterar att inte alltid spela rollen som ledare i Asien. Bushadministrationen har inte visat tecken på att

tåla en sådan ordning, och det är inte säkert att nästa president gör det heller, oavsett om han/hon blir en republikan eller en demokrat.

Ett för Japan obehagligt faktum är, att USA:s chefsförhandlare i sexnationerssamtalet, Christopher Hill, har sonderat möjligheterna till ett fredsavtal mellan endast de fyra stater som deltog i Koreakriget, dvs USA, Kina och de båda Korea, medan Ryssland och Japan skulle lämnas utanför, eftersom de inte deltog i kriget (i likhet med alla de länder som "bara" deltog i kriget under FN-kommandots flagga).⁹⁸ Ett sådant fredsavtal skulle kunna skapa en särskild grupp utanför sexnationerssamtalets ram och skulle av Japan kunna uppfattas som USA:s motdrag mot tankar på kinesisk-japansk samordning rörande utvecklingen i Östasien.

Under tiden har Sydkoreas förhållande till Kina förbättrats så till den grad att man märker en viss misstänksamhet i Japan, särskilt som opinionen i Sydkorea har påverkats mycket negativt av USA:s hantering av Irak. Kina anses som en fredligare och närmare vän av en majoritet av sydkoreaner. Sådant oroar naturligtvis japanska säkerhetstänkare, som redan sysselsätter sig med funderingar om Kinas framtida avsikter och dess växande ekonomiska och militära styrka.

Dessa funderingar kan påverkas i en för Japan otrevlig riktning av utvecklingen av Rysslands säkerhetspolitik under det första halvåret 2007, med konfrontation i Kosovo-frågan vid ett G8-

---

⁹⁸ "Hill eyes 4-way Korean Peninsula peace talks", *Yomiuri Shimbum*, 2007-06-27, <http://www.yomiuri.co.jp/dy/world/20070627TDY01004.htm>

möte och utfall av president Putin mot USA:s utvidgning av det ballistiska missilförsvaret (BMD) till Europa. Till detta skall läggas konkreta åtgärder såsom provskjutning av en ny typ av strategiska ubåtsbaserade missiler av typ SS-NX-30 Bulava. De avses placeras på en ny klass av tolv mycket stora ubåtar, med sexton missiler ombord på varje, var och en med sex av varandra oberoende styrda kärnvapenbärande missiler (MIRV) med 8000 kilometers räckvidd.⁹⁹ Putin har också provocerat USA på dess egen "bakgård" genom att ta emot besök av Venezuelas president Hugo Chavez och diskutera försäljning till Venezuela av ryska ubåtar av Kilo-klassen.¹⁰⁰

Inom ramen för The Shanghai Cooperation Organisation (SCO) planeras stora militära manövrar, vilket inte är första gången¹⁰¹, men något som har oroat iakttagare i väst som ett tecken på att SCO trots alla försäkringar om motsatsen skulle vara på väg att få ett militärt innehåll i förhållande till andra länder. Som påpekas i en FOI-rapport är det ingalunda fallet ännu, och både Kina och Ryssland har så många motstridande intressen att det är osäkert om det ens lönar sig att spekulera i vilken riktning utvecklingen går i det avseendet.¹⁰²

Vad som däremot ter sig uppenbart är att Kina kan komma att ställas inför ett visst tryck från Ryssland om att skärpa sin attityd gentemot USA och därmed även mot Japan. En sådan antydning om "ett andra kallt krig" skulle få oöverblickbara

---

⁹⁹ *Strafor Global Intelligence Brief*, 2007-06-29

¹⁰⁰ "Chavez shops for arms in Russia", *Al Jazeera*,

<http://english.aljazeera.net/NR/exeres/AB05C7CE-595C-4599-A935-7A856BOB26ED.htm>

¹⁰¹ Sådana manövrar hölls 2005 och 2007.

¹⁰² Oldberg, Ingmar: *The Shanghai Cooperation Organisation; Powerhouse or Paper Tiger?*, (Stockholm: FOI, 2007), s.19

följder för världsekonomin. Kina, med sitt enorma beroende av handeln med Japan och USA, lär därför kämpa emot eventuella påtryckningar.

Å andra sidan var Kina mycket tidigare än Ryssland med att uppmana USA att avstå från BMD, eftersom det skulle neutralisera de ännu blygsamma kinesiska kärnvapnen och tvinga Kina till motåtgärder.¹⁰³ Som bekant har motåtgärder också vidtagits i form av forskning kring laserbekämpning av satelliter. Vad Ryssland gör idag med MIRV-missiler kan ses som en rysk motsvarighet till den processen, som dock kan få större konkret inverkan på situationen i Östasien.

Slutsatser

När det kalla kriget var som mest intensivt var det livsviktigt för Sovjetunionen att ha baser för en del av sin flotta av strategiska ubåtar i Okhotska havet, innanför Kurilerna. Det verkar inte osannolikt att det också blir fallet, när den nya klassen strategiska ubåtar blir färdig att förbandsläggas, även om de ubåtar som skall ersättas så vitt man vet inte har varit baserade i Okhotska havet sedan en tid tillbaka. Om baserna för de strategiska ubåtarna kommer tillbaka kan dock Japan ställas inför en ny gräns i ett nytt kallt krig. Hur gärna Kina och Japan då än vill ha goda relationer av ekonomiska skäl, kan militära hänsyn ge situationen en annan karaktär.

---

¹⁰³ Kiesow, Ingolf: *Kina i ett tjugooårsperspektiv*, (Stockholm: Swedish Defence Research Agency, 2006)

Både Japan och Kina har alltså motstridiga intressen som ekonomiska respektive militära "makter" i Östasien. En sådan situation är svår att stabilisera. Kina och Japan har båda ett intresse av stabilitet, medan Ryssland har mera karaktär av en "hungrig" stat, med anspråk på större "makt" än det ännu finns ett ekonomiskt underlag för. USA:s intressen i regionen är i första hand ekonomiska, och USA eftersträvar stabilitet, men också militär dominans. De båda Korea är brickor i spelet, Sydkorea med övervägande ekonomiska intressen och intresse av stabilitet, Nordkorea i ekonomisk nöd och med regimens överlevnad som allt överskuggande målsättning och en olycklig vana att sätta militära åtgärder före ekonomiska hänsyn.

Bilaga 1 Utmaningar och osäkerhet; två scenarier för framtiden

Scenario 1: Japan tvivlar

Den nya demokratiska administrationen i USA går efter 2009 mot allt starkare protektionism i handelsfrågor och isolationistiska tendenser är tydliga i utrikespolitiken. I efterdyningarna av Bush-administrationens demokratiseringskrig och det tillfälligt uppblossade kriget mot terrorismen väljer Washington att vända sig inåt. I ljuset av den allt tydligare ekonomiska avmattningen och risken för betydande lågkonjunktur vidtar USA åtgärder för att dämpa de negativa effekterna för det amerikanska folket. Handelsrelationerna med EU, Japan och andra för USA betydande handelsnationer försämras och allt fler protektionistiska åtgärder vidtas från alla håll.

Det konkurrenskänsliga Kina drabbas hårt. Likviditets- och kreditproblemen blir uppenbara, vilket driver på inflationstrycket. Följden blir en allt mer ökad arbetslöshet och åtföljande ökning av folklig kritik mot parti och statsapparat. Kinas kommunistparti står inför det största hotet mot sin legitimitet sedan 1989. Den nationella strategin under parollen "ekonomi först" och "fred och harmoni" som bas för partiets maktlegitimitet måste modifieras för att parera den ekonomiska krisen och det folkliga missnöjet. Den kinesiska parti- och statsapparaten tar åter till nationalism som kanaliseras via

hårdare tryck mot Taiwan och medvetet uppblossade historietvister med Japan.

Samtidigt pågår den amerikanska omdisponeringen av försvarsstyrkorna (realignment) i enlighet med Rumsfeld-doktrinen för fullt och leder till förändringar av den militära maktbalansen som inte är tydliga. Det amerikanska tillbakadragandet av styrkor från Korea och Japan tolkas både i Tokyo och Beijing som en sänkning av USA:s ambitionsnivå i västra Stilla havet. Kombinationen av den isolationistiska tendensen i Washington, de kinesiska ledarnas behov av legitimitet och uppfattat maktvakuum i regionen får Kina att agera i riktning mot regional maktdominans via militärmakt. Aktivt införlivande av Taiwan hamnar på den politiska dagordningen igen, liksom ett mer aggressivt säkrande av den oundgängliga livlina som sjövägarna utgör för Kina.

I detta säkerhetspolitiska klimat utvecklas SCO allt mer mot ett militärt partnerskap med cementerade gemensamma intressen om än inte gemensamma värderingar och strategisk kultur. Den pådrivande faktorn är omvärldens underskattning av den ryska militärindustriella komplexets modernisering och teknologibas. Tvärt emot de flesta bedömningar fortsätter Ryssland att producera nya vapensystem i allt modernare generationer, vapensystem som fortfarande ligger minst en generation före de inhemska kinesiska. Det anti-hegemoniska (anti-amerikanska) projektet fortsätter att stärkas - nu på en allt mer operativ nivå. De gemensamma militärövningarna blir allt större och sofistikerade samtidigt som signalerna de sänder har allt tydligare udd mot USA och dess allierade. I Ryssland fortsätter samtidigt den västskeptiska och auktoritära linje som president

och senare premiärminister Putin slog in på. Energivapnet används i allt större utsträckning för att utpressa och splittra Europa. Trycket mot Georgien ökar och motsättningarna om och sedermera på Balkan skärps.

Indien har hittills lyckats balansera mellan sina gamla och nya allierade i ett försök att maximera sin egen handlingsfrihet. Men stabiliteten i Indiens närområde försämras radikalt. Pakistan, som länge varit ett potentiellt problem, får en ortodox muslimsk ledning. Den osofistikerade regimen börjar genast sända maktsignaler mot Indien. Pakistan ger samtidigt öppet sitt stöd till SCO alliansen. I ett uttalande erbjuder Pakistan sina kärnvapen som en del av försvaret mot USA och dess lakejer. Samtidigt genomförs flera stora attentat mot hinduer i Indien. Krisen eskalerar och de båda länderna skickar stora styrkor till gränstrakterna. Alla förband inklusive kärnvapenstyrkorna sätts i beredskap. Krisen och omvärldsläget inklusive Kinas aggressiva hållning, stärkandet av SCO som säkerhets- och försvarsprojekt samt USA:s tendenser till minskat engagemang internationellt tvingar till slut Indien att aktivt välja sida. Indien skriver under flera avtal om försvarssamarbete med USA.

Tokyo har liksom Beijing dragit slutsatsen att USA:s makt i västra Stilla havet minskar och oroas allvarligt över säkerhetsläget och osäkerheten kring de amerikanska intentionerna. Skall amerikanerna överge sin ambition att säkra frihandeln på haven? Överger de ambitionen att om så behövs med våld motverka en våldsamt lösning av Taiwan-konflikten? Förutsättningarna för Japans säkerhetsöverväganden förändras radikalt. Till en början görs flera försök att behålla de starka säkerhetsbanden med USA, men politisk friktion orsakad av

ekonomiska och handelspolitiska frågor försvårar arbetet samtidigt som det blir allt tydligare att USA medvetet släpper sina höga ambitioner i Japans närområde. Sin vana trogen är Tokyo mycket känsligt för misstankar om att USA är på väg att överge sina försvarsgarantier och till slut rinner skålen över. Japan ändrar sin konstitution så att försvarsanslagen kan ökas. Förbudet mot kollektivt självförsvar upphävs och SDF ombildas till regelrätta försvarsstyrkor. Japan upphäver sitt förbud mot vapenexport och gemensam utveckling av vapen. En upprustning av alla strategiska och även offensiva vapensystem görs för att öka Japans egen avskräckningsförmåga och inte hamna efter de rustande makterna Kina och Ryssland. Insikten om att konventionell förmåga inte räcker mot ett existentiellt hot leder till en omfattande och genomgripande debatt om en egen kärnvapenarsenal.

En sådan omfattande och explicit debatt blir för mycket för alla. Kinas känslighet mot japansk militarism har redan väckts i och med förändringen av konstitutionen och upprustningsprojekten. Ett barbariskt (japanskt) kontrollerat kärnvapen är lika allvarligt för Kina som det ortodoxt muslimska i Pakistan är för västvärlden. Kina inleder en aggressiv, kvantitativ upprustning av kärnvapenarsenal och bryter sin icke-första användningsdoktrin. Anti-satellitvapen testas och förbandssätts för att motverka den japanska missilförsvarsförmågan. USA:s explicita kärnvapengarantier och utsträckandet av kärnvapengarantierna mer explicit till Taiwan kommer för sent. Rustningsspiralen är igång. Östasien och Japan går en svår framtid till mötes.

Scenario 2: Lågkonjunktur och samarbete

De japanska farhågorna, en ryggmärgsreaktion, om att USA skall ställa Tokyo åt sidan i sexpartssamtalen och med Kina förhandla fram en lösning på Nordkoreakrisen som inte tillgodoser Japans krav på att kidnappings (abductee) frågan måste ingå kommer på skam. Sexpartssamtalen fortsätter att verka på ett konstruktivt sätt och frågan om Nordkorea går sakta framåt, om än långsamt. Men processen i sig får flera positiva effekter. Bland de viktigaste är den förhandlingsvana som skapas mellan de stora makterna i Nordostasien. En ännu mer påtaglig och positiv bieffekt är inverkan på Kina som ansvarsfull internationell aktör. I takt med att samtalen framskrider och Kina framgångsrikt och konstruktivt leder arbetet minskar misstroendet mot att Kina bara skall utnyttja sexpartssamtalen som språngbräda för egna maktintressen i regionen. Det visas genom ökade påtryckningar mot Nordkorea och andra regionala problemstater såsom Burma. Kina tillåts istället leda och uppmuntras. Effekten blir ett accelererat "socialiserande" in i klubben av ansvarstagande stormakter.

Det fortsatta amerikanska trycket mot Iran leder till gemensam oro kring oljeleveranserna. Kina som hittills haft en strategi att genom statliga avtal och ägande vid källan skaffa sig energiråvaror får allt tydligare problem i instabila producentländer. Engagemanget och stödet Kina tvingas ge regimer och juntor för att behålla kontrakt och exploateringsrätter blir allt mer politiskt kostsamt. I detta ljus börjar Kina skifta fokus mot marknadsbaserad handel med energiråvaror. Det leder till att Kina och Japan kan börja komma överens om samarbete om delningen av de centralasiatiska

leveranserna. De visar upp en enad fasad mot det Ryssland som cyniskt försökt spela ut Japan mot Kina med energivapnet. Den förändrade kinesiska inställningen leder också till att Kina och EU kan börja förhandla fram gemensamma "codes of conduct" gällande energihandel med utgångspunkt i den av EU skapade energichartern. Slutligen kan Kina, Japan och de två Korea börja förhandla om pipelines för gemensam försörjning.

Samtidigt pressar USA på Indien att avstå från att bygga den planerade gasledningen från Iran. I kombination med en ny och svag indisk center-vänsterkoalitionsregering leder detta till kyligare relationer med USA. Indien beslutar tillsammans med Iran och Pakistan om att bygga gasledningen. I detta läge stärks relationerna mellan Indien och Kina ytterligare.

Den allt intensivare världshandeln leder till att det ömsesidiga beroendet i ekonomiska frågor fortsätter att stärkas. Samtidigt går världen in i en nästa lågkonjunktur. I ljuset av det goda samarbetsklimatet gör de flesta andra länder inklusive Kina uttalanden för att understryka att frihandel är det bästa sättet att gemensamt klara konjunktursvängningarna och undvika kris. Därmed minskar risken för protektionistisk politik. Japan har varit instrumentellt i denna utveckling genom att på nytt och nu framgångsrikt föreslå en regional asiatisk pengafond utanför IMF. Det blir tredje gången giltigt för Japans försök att skapa den fonden.

USA, som fortfarande motsätter sig en sådan, tvingas efter massiv uppslutning acceptera faktum. På en stor Stillaohavskonferens grundas fonden och den skrivs så att allas

intressen, även det skeptiska USA:s, tas till vara. Kina och Japan gör i anslutning till denna konferens ett betydelsefullt uttalande om att de avser ta gemensamt ansvar för att säkra sjövägarna som ett sätt att understryka att energiförsörjningen till Östasien är ett gemensamt intresse som inte kan kompromissas med. Relationerna i Östasien förbättras ytterligare, trots de ansträngda ekonomiska tiderna.

Den enda Stillehavsmakt som inte är representerad på mötet är Ryssland, som fortsätter gå i en totalitär och anti-demokratisk riktning. Samtidigt har samarbetet med Kina gått i stå. Få eller inga gemensamma intressen finns på det ekonomiska planet och även om Ryssland skulle gagnas av att öka sina handelsförbindelser med Kina så finns det få saker förutom den nu i stor utsträckning omoderna vapenindustrin att handla med för Kinas del. Ryssland tvingas vända sig mot Europa för den övervägande delen av sin handel. Kombinationen minskad energiproduktion och utestängning från den vitala Stillehavsekonomin gör Ryssland mer lätthanterligt för EU. Rysslands strävan mot stormaktsparitet med USA och Kina har därmed kommit på skam och Ryssland blir hädanefter en regional stormakt utan möjlighet att konkurrera på världsscenen.

De goda relationerna mellan Kina och Japan leder till minskad militär och säkerhetspolitisk spänning i regionen. Trycket på att förbereda sig inför det militärt värsta avtar. Upprustningen sker mera försiktigt och med långt större transparens än tidigare. Eftersom Nordkorea till slut givit upp sina missilprogram ser Japan mindre behov av missilförsvar, vilket Beijing är nöjt med. Samtidigt leder denna utveckling oundvikligen till att Japan och

USA fjärmar sig från varandra. Både säkerhets- och handelsfriktioner ökar. Samtidigt tillåter varken Japan, USA eller Kina att USA fråntar Japan alla säkerhetsgarantier. Kärnvapenparaplyet ligger kvar över Japan.

Framtiden ter sig trots lågkonjunkturen god med stabila och på frihandel byggda internationella relationer. Det ömsesidiga handelsberoendet ökar än mer vilket ger även EU ökad plats i handeln med Asien. Det är en positiv utveckling för Europas stater.

Litteraturlista

Araki, Hiroshi, et. al.: *The Council on Security and Defense Capabilities Report – Japans Future Security and Defense Capabilities*, (The Council on Security and Defense Capabilities, October 2004)

Armitage, Richard L., et. al.: *The United States and Japan: Advancing Towards a Mature Partnership*, INSS Special Report, (National Defense University, 11 oktober 2000)

Bedeski, Robert E.: *The Fragile Entente; The 1978 Japan-China Peace Treaty in a Global Context*, (Boulder, Colorado: Westview Press, 1983)

Cultural Atlas of Japan, (New York: Facts on File Publications, 1988)

Dörfer, Ingemar: *Reserapport Tokyo 10-15 oktober 2004*, (FOI: 2004)

Fairbank, John K.: *East Asia; Tradition and Transformation*, (London: William Clowes & Sons, 1975)

Green, Michael J.: *Japan's Reluctant Realism*, (New York: Palgrave Macmillan, 2003)

Ienaga, Saburo *History of Japan*, (Tokyo: Tourist Library Japan Travel Bureau. Inc., 1964)

Kajima, Morinosuke (1965) *History of Modern Japan*, (Tokyo: Charles E. Tuttle Company, 1965)

Katzenstein, Peter J.: *Cultural Norms and National Security: Police and Military in Post War Japan*, (New York: Cornell University Press, 1996)

Kiesow, Ingolf: *Kina i ett tjugoårsperspektiv*, (Stockholm: Swedish Defence Research Agency, 2006)

Lee, Chong-Sik (1985) *Japan and Korea, the Political Dimension*, Hoover Institution Press, Stanford University, p. 54.

Oberdorfer, Don: *The two Koreas*, (Indianapolis: Basic Books, Persues Books Group, 1997)

Oldberg, Ingmar: *The Shanghai Cooperation Organisation; Powerhouse or Paper Tiger?*, (Stockholm: FOI, 2007), s.19

Pyle, Kenneth, B.: *Japan Rising: The Resurgence of Japanese Power and Purpose*, (New York: Public Affairs Book, 2007), s. 234

Samuels, Richard: *Securing Japan: Tokyo's Grand Strategy and the Future of East Asia*, (Ithaca: Cornell University Press, 2007)

Schoppa, Leonard: *Japans Domestic Politics: The challenge of turning of the cruise control*, (Foreign Policy Research Institute, 2003)

Simmons, Robert R.: *The Strained Alliance*, (London: Collier Macmillan Publishers, 1975)

Simulation analysis of Japan's Fiscal Policies for Sustainable Debt Management, Research Institute of Economy, Trade and Industry

<http://www.rieti.go.jp/enpapers/research-review/o34.html>

Hämtad 2007-10-24

Statistical Handbook of Japan 2006,

<http://www.stat.go.jp/English/data/handbook/c02cont.htm>

Steenstrup, Carl: *Japans Idéhistorie*, (Köpenham: Berlingske forlag, 1980)

The Ratings Agencies and Japan Government Debt, Japan Economy Watch

<http://japanjapan.blogspot.com/2007/09/ratings-agencies-and-japan-government.html>

“Timeline: North Korea nuclear standoff”, *BBC News*,

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/2604437.stm>

University/Duke University,

<http://www.lib.duke.edu/ias/eac/Kokkai.htm>, hämtad 2007-06-29

Zielenziger, Michael: *Shutting out the Sun: How Japan created its own lost generation*, (New York: Random House, 2006)

Officiella källor

Defense of Japan 2005, (Toyko: Defense Agency of Japan, 2005)

Defense of Japan 1991, (Toyko: Defense Agency of Japan, 1991)

Defense of Japan 1981, White paper, Defense Agency, Japan,
(Tokyo: The Japan Times Ltd., 1981)

East Asian Strategic Review 2006, executive summary, (Tokyo: The National Institute of Defense Studies , March, 2006)

Fukuda Cabinet E-mail Magazine, No.5 (November 8, 2007)

Kim Jong Il Signs together with Roh Moo Hyun Declaration for Development of North-South Relations and Peace and Prosperity,
Bulletin erhållen från Nordkoreas ambassad i Stockholm 2007-10-04

“Japan-China Consultations on the East-China Sea and other Matters”, *Ministry of Foreign Affairs*, Japan

<http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/consult0509.html>

Japan-China Joint press Statement (Provisional Translation),

<http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/pv0704/joint.html>

“Japan-DPRK Pyonyang Declaration”, *Ministry of Foreign Affairs*,

Japan, http://222.mofa.go.jp/region/asia-paci/n_korea/pmv0209/pyonyang.html

“Overview of the issue of the Northern Territories”, *Ministry of Foreign Affairs, Japan*,
<http://www.mofa.go.jp/region/europe/russia/territory/overview.html>

Press release from the Japanese Ministry of Foreign Affairs,
<http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/joint0610.html>

“The Basic view on the Sovereignty over the Senkaku Islands”,
Ministry of Foreign Affairs, Japan,
<http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/senkaku/senkaku.html>

“The Russian Federation, Central Asia and the Caucasus”,
Ministry of Foreign Affairs, Japan, s. 99 ff,
<http://www.mofa.go.jp/region/index.html>

“Press Conference by Prime Minister Shinzo Abe Following his Visit To the Republic of Korea”, *Speeches and Statements by the Prime Minister*, October 9, (2006),
http://www.kantei.go.jp/foreign/abespeech/2006/10/09koreapress_e.html

Supreme Court First Petty Bench Decision, March 13, (1997)
<http://www.senrei.com/const9.html>

United Nations Convention on the Law of the Sea,
<http://www.un.org/Depts/los/conventionagreements/texts/unclos/part2.htm>

US State Department, www.state.gov/r/pa/ci/bgn/4142.htm

Tidningar och artiklar

AlJazeera, 9 October (2007),

<http://english.aljazeera.net/News/asp/>

Armitage, Richard L., et. al.: *The United States and Japan: Advancing Towards a Mature partnership*, INSS Special Report, (National Defence University: October 11, 2000)

Berkofsky, Alex: "Koizumi under a Nuclear Smokescreen", *Asia Times Online*, June 13, (2002), www.atimes.com/japan-econ/DF13Dh01.html, nedladdad 071204

"Chavez shops for arms in Russia", *Al Jazeera*,

<http://english.aljazeera.net/NR/exeres/AB05C7CE-595C-4599-A935-7A856BOB26ED.htm>

Chinability <http://www.chinability.com/GDP.htm>

"China, Japan leaders pressure N. Korea", *The Associated Press*, 2006-09-08,

<http://www.msnbc.msn.com/id/15177671/print71/displaymode/1098/>

"China now Japan's No.1 trade partner", *The Japan Times*, 2007-04-26.

"Chinese submarine enters Japanese waters", *Wikipedia*

http://en.wikinews.org/wiki/Chinese_submarine_enters_Japanese_waters

“Chongryon Issue — North Korea angry! The Asahi too”, *Liberal Japan*, 2007-07-02, <http://japan.shadowofiris.com/north-korea/chongryon-hq-and-ex-spy-chief-story/>

“Ex-security agency chief held for Chongryun deal”, *The Japan Times*, <http://search.japantimes.co.jp/print/nn20070629a3.html>

Financial Times, Feb. 16 (2007) www.ft.com/cms/s/3985364c-bc98-11db-9cbc-0000779e2340.html

French, Howard, W.: “Taboo Against Nuclear Arms Is Being Challenged in Japan”, *The New York Times*, June 9 (2002)

Global Market Brief: Japan’s Local Debt Problem, Stratfor <https://www.stratfor.com/offers/061109-MCA/279738.php?>

“Glöm lagom, se så annorlunda vi är!”, *Dagens Nyheter*, 2007-06-05

Gregg Rubinstein: *U.S. Defense Cooperation in Transition*, lecture notes (Stockholm, 4 maj 2004)

Gregg Rubinstein: *US-Japan Security Relations in Transition: Reflection of a Committed Sceptic*, presentation (FOI, september 2001)

“Hill eyes 4-way Korean Peninsula pace talks”, *Yomiuri Shimbun*, 2007-06-27, <http://www.yomiuri.co.jp/dy/world/20070627TDY01004.htm>

Hisane, Masaki: *Japan’s new energy strategy*, <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/china/pv0704/joint.html>

“Historic Inter-Korean Summit Talks In Pyongyang from June 13-15”, *Korean Central News Agency*, Pyongyang, 2002-06-15, http://www1.korea-np.co.jp/pk/142th_issue/2000063001.htm

“Japan, China firms sign energy accords”, *Japan Times*, 2007-04-13 <http://search.co.jp/cgi-bin/nb20070413a4.html>

“Japan, China to set up military hotline”, *Reuters*, 2007-04-21, <http://edition.cnn.com/2007/WORLD/asiapcf/04/16/japan.china.hotline.reut/index.html>

“Japan extends sanctions on N Korea”, *Al Jazeera English News*, <http://english.aljazeera.net/News/aspx/print.htm>

“Japan’s Muscle Flexing is cause for Concern”, *China Daily*, 2004-07-08

“Japan PM sets out policy agenda”, *BBC News*, <http://newsvote.bbc.co.uk/>

“Japan, the Continuing Military Shift”, *Stratfor*, http://www.stratfor.com/products/premium/read_article.php?id=234490

Kimiya, Mataka: “Nuclear Japan: Oxymoron or Coming Soon?” *The Washington Quarterly*, Winter (2002-2003)

“Next Policy Steps for Japan’s Growth”, *International Monetary Fund Survey Magazine: Countries and Regions*, September 13, (2007), <http://imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2007/CAR0913A.htm>

“North Korea Claims nuclear test”, *BBC News*,
<http://newsvote.bbc.co.uk/mpapps/pagetolls/print/news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/60>

“N. Korea confirms funds transfer”, *BBC News*,
<http://newsvote.bbc.co.uk/mpapps/pagetolls/print/news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/362...>

“North Korea wants Japan out of the talks”, *BBC News*, 2007-06-25,
<http://newsvote.bbc.co.uk/mpapps/pagetolls/print/news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/31>

“Missile Shield project ignites bidding war”, *The Japan Times*,
 2004-11-18

Nukaga, Fukushiro: “Japan’s Defence Policy: Basic Principles and New Initiatives”, *RUSI Journal*, February (2006), s. 17

“OECD July Policy Brief”, *Economic Survey of Japan*, (2006),
www.oecd.org/bookshop

“Pacific power play puts Japan and China between a rock and a hard place”, *The Guardian*, 5 April, (2005)

“Politics of Japan”, *Wikipedia*,
http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_political_parties_in_Japan

“SDF rising to challenge of modern realities”, *The Japan Times*,
 2004-06-29

Strafor Global Intelligence Brief, 2007-06-29

Shakhalin I online, Sakhalin II online,
[http://www.sakhalinenergy.com/en/default.asp?p=channel&c=1
&n=200](http://www.sakhalinenergy.com/en/default.asp?p=channel&c=1&n=200)

“U.S. wants access to SDF radar data”, *The Japan Times*, 2004-04-06

Yumi, Hiwatari: “Recreating Japan’s National Defense Strategy”, *Breakthroughs*, (Spring '06)